

Letnik VI, številka 1, marec 2026

ISSN 2784-756X

Iz vsebine:

Aktualno

O Bazi 20

Iz aktivnosti naših organizacij

V središču

Pohod XIV. divizije na Štajersko

Intervju z Gregorjem Jazbecem

Spomini

Dr. Fran Zwitter:

120-letnica rojstva

Preberi in daj
NAPREJ!

Vsebina

UVOD	2
AKTUALNO	4
Baza 20 - spomenik odporniškega gibanja - šola v naravi	4
Kdaj bo Kočevski rog z Bazo 20 dobil urejen status?	6
Vloga in poslanstvo Zveze združenj borcev za vrednote NOB pri pripravi upravljaljskega načrta in dolgoročnega sodelovanja za Bazo 20	8
IZ AKTIVNOSTI NAŠIH ORGANIZACIJ	9
Strelska ekipa Združenja borcev za vrednote NOB Novo mesto v letu 2025	9
Tradicionalni pohod na Koglo v organizaciji OO ZB NOB Šmarješke Toplice	10
Tradicionalni pohod s kulturnim programom	11
Šentjošt ne bo pozabljen	12
Štajerski bataljon	13
Priključitev Primorske k matični domovini 2025	14
Ulica talcev št. 5	15
Ob dnevu spomina na mrtve 2025	15
Slovesnost pri spomeniku NOB na Cvibljah ob dnevu spomina na mrtve	17
Spominska slovesnost na Ruperč Vrhu	17
Nastop Ženske vokalne skupine Zimzelen v Gabrju	18
Že 20. pohod v spomin na prvi organizirani partizanski napad na Dolenjskem	19
Matjaž Nemec, slavnostni govornik na slovesnosti, Bučka 2025	20
KO ZB Žabja vas se je s predavanjem poslovila od leta 2025	22
KO ZB NOB Uršna sela v letu 2025	23
KO ZB za vrednote NOB Mestne njive - Ločna - Mačkovec v letu 2025	24
Spominska prireditev ob 82. obletnici obešanja dveh partizanov	24
99-letni Danilo Ivančič se še spomni na boj in padle soborce v Hinjah 4. januarja 1945	25
V SREDIŠČU	26
Pohod XIV. divizije na Štajersko	26
Predavanje mag. Grege Jazbeca o pohodu XIV. divizije	26
INTERVJU	27
"Navdih za novo delo, dejavnost ali analizo pride kar sam od sebe."	27
Enajsti recital lirike upora	29
SPOMINI	30
Dr. Fran Zwitter: 120-letnica rojstva	30
POSLOVILI SO SE	34
V spomin tovarišu Anteju Stipanoviću	34
Henriku Dralki v spomin	35
V spomin Vidi Retelj	36
V spomin Anici Žnidar	37
V spomin članom KO ZB za vrednote NOB Uršna sela	37
MNENJA BRALCEV	38
Naj se že enkrat konča	38
VABILO K BRANJU	40
Franci Horvat: Po poteh XIV. divizije	40
Ljubimca z Vošnjakove ulice	40
Lansko leto smo praznovali 80 let svobode in miru	41
OBVESTILA	42
Napovednik dejavnosti ZB za vrednote NOB Novo mesto (januar 2026-december 2026)	43

Uvodnik

Spoštovane tovarišice in tovariši,

pred vami je nova številka našega glasila Naprej in z novo številko tudi pripadajoč nov uvodnik. Preden sem se lotil pisanja uvodnih besed tokratne izdaje glasila, sem v roke vzel zadnjo številko in preveril, kaj sem zapisal v njenem uvodniku, vse z namenom, da se morebiti ne bi ponavljal ali pa bi po potrebi lahko nadaljeval kakšno odprto misel, ki je tedaj še ni bilo mogoče čisto dokončno zaokrožiti.

Prav presenečen sem bil nad vsem zapisanim v lanski številki, saj ob prebiranju nikakor nisem bil več prepričan, ali sem ga pisal pred več kot pol leta, ali pa je to uvodnik za aktualno številko glasila. Priporočam vam, da si ga tudi vi še enkrat preberete, in zagotovo boste ugotovili, da je še kako aktualen.

Kakorkoli že, uvodno besedo v zadnji številki sem zaključil z mislijo: »... medtem pa se resno zamisliti vsakič, ko bomo vzkliknili SMRT FAŠIZMU – SVOBODA NARODU!, kaj smo za to opredelitev pripravljeni tudi dejansko storiti.«

Tovarišice in tovariši, v naslednjih dneh bomo imeli tudi dejansko možnost in priložnost, da nekaj storimo, predvsem vsak med nami in tudi Združenje kot organizacija. Namreč, na državnozborskih volitvah bomo imeli možnost, da uveljavimo svojo državljansko pravico in oddamo svoj glas predstavnikom ljudstva, ki nas bodo zastopali v naslednjem mandatu pri vodenju države.

Zavedam se, da sta raven politike in politikov v naši Sloveniji v preteklih letih doživela izjemno nizke vrednosti, da se človek res lahko vpraša, ali je sploh vredno, da nekomu oddamo svoj glas in mu s tem oddamo tudi nekakšno priznanje za njegovo dosedanje delo ter mu nekako tudi zaupamo, da bo resnično izpolnil svoje obljube, s katerimi so v predvolilnem času kandidati na volitvah tekmovali za našo naklonjenost.

Res bi lahko pri vsaki stranki in njenih predstavnikih hitro našli cel kup napak, nedoslednosti, sprenevedanj, pozabljivosti in drugih dejanj, ki nas zagotovo ne morejo pustiti ravnodušnih ter v nas budijo nezadovoljstvo, jezo in celo politično abstinenco. Na koncu moramo

kljub vsemu priznati, da obstajajo politične stranke, ki se v razburkanih političnih razmerah doma in v svetu trudijo ohranjati ter zagovarjati vrednote NOB, in obstajajo stranke ter gibanja, ki se trudijo potvarjati zgodovino, jo na novo pisati, rehabilitirati ter obnoviti neofašizem in neonacizem ter povsem zanikati ter prevrednotiti NOB in njene pridobitve. Strinjam se tudi, da bi izvoljeni predstavniki ljudstva lahko ali morali biti večkrat glasnejši, neposrednejši in pogumnejši v boju za ohranitev pridobitev ter vrednot zmage nad fašizmom in nacizmom, na katerih naj bi konec koncev temeljila tudi Evropska unija. Pa vendar, pri tem se je treba zavedati, da če ne bomo imeli ljudi, ki bodo imeli mandat in možnost, da se uprejo poskusom zanikanja zgodovinske resnice, poskusom onemogočanja delovanja domoljubnih in veteranskih organizacij, kot je naša ZZB za vrednote NOB, in težnjam ponovnega vzpona nedemokratskih ideologij, potem svoje naloge nismo opravili.

Verjamem, da boste ob prebiranju našega glasila še enkrat več občutili duh NOB, se ponovno spomnili ljudi in dogodkov, s katerimi sta povezana vaš odnos do NOB in vaše vrednote, da vam bo njegova vsebina vlila še nekaj več energije, s katero se boste podali naprej v boj za ohranitev in prenašanje vrednot NOB. Verjamem, da boste svoje prepričanje s ponosom delili tudi s svojimi bližnjimi, prijatelji, znanci in okolico.

Naj vas ob tej priložnosti še enkrat spomnim na Izjavo ZZB NOB Slovenije o obrambi demokratičnih in antifašističnih vrednot slovenske družbe, ki jo je 4. februarja letos posredoval predsednik ZZB za vrednote NOB Slovenije Marijan Križman. V njej lepo ter nazorno

opiše izzive, pred katerimi se trenutno nahaja naša družba in poudari pomen odločitve za svobodo ter demokracijo.

Torej, pred nami so pomembne odločitve in dogodki, ki bodo zaznamovali tudi delovanje naše oziroma naših organizacij v prihodnje. Tega se moramo zavedati, zato je pomembno, da v ključnih trenutkih ne podležemo morebitnemu nezadovoljstvu, slabi volji ali celo pritiskom tistih, katerih cilji so povsem v nasprotju z našimi vrednotami.

Še tako pomanjkljiva demokratična ureditev je boljša kot družba, v kateri bi bil naš ali katerikoli

drug glas prepovedan ali onemogočen. Dokler bomo aktivni in bomo lahko izražali ter zagovarjali svoja mnenja in stališča, bomo imeli tudi možnost, da demokratično, z argumenti in konsenzom preoblikujemo in izboljšujemo našo družbo.

Zato vas pozivam in prosim, da ste državljansko zavedni in zreli ter da podprete in podpirate vse tiste posameznike, stranke, gibanja in inštitucije, ki zagovarjajo, ohranjajo, prenašajo in podpirajo vrednote NOB. Vsak glas šteje!

Tovariško vas pozdravljam

*Dušan Černe,
predsednik Združenja borcev za vrednote NOB
Novo mesto*

ISSN 2784-756X

Združenje borcev za vrednote NOB Novo mesto

Sedež: Rozmanova 10, 8000 Novo mesto

E-naslov: zdruzenje.zb.nm@gmail.com

Za izdajatelja: Dušan Černe

Uredila in lektorirala: Jožica Jožef Beg

Fotografije: arhiv ZB za vrednote NOB Novo mesto

Oblikovanje in prelom: Ivo Šteblaj

Tisk: BS Teams, grafične storitve

Naklada: 1000 izvodov

Baza 20 – spomenik odporniškega gibanja – šola v naravi

Bil je jesensko zimski dan v Sredgori, vasici pod Mirno goro. Obiskal jo je s svojo ženo Bob Matzelle, potomec četrte generacije izseljencev Kočevarjev v ZDA in ameriški vojak, ki je bil na vajah Natovih vojakov na Pokljuki. Med enodnevnim obiskom si je zaželel obiskati Bazo 20. Dan je bil prekratek. Od kod mu ta želja? Nismo uspeli razčistiti. Meni pa je dalo misliti. Verjetno ne zaradi območja nekdanjega poselitvenega otoka Kočevarjev? Njegovi predniki so namreč izpraznili Rog.

Kočevski rog, oaza v trpeči Evropi 1939 do 1945. Res, trpela je že leta prej in po njej. Vodstvo slovenskega NOG je izkoristilo njene skrivnosti in neposeljeni »pragozd«. Italijanski vojaki so v veliki »roški« ofenzivi poleti 1942 požgali kočevarske vasi, da bi odporniškemu gibanju onemogočili delovanje. So se zmotili. Gozdovi, težko prehodno brez večjih komunikacijskih povezav, praktično nepoznano območje je bilo idealno za partizanski način bojevanja. Prvi partizani so v Rogu delovali že poleti 1941. Po italijanski ofenzivi, katere neželeni rezultat je bil veliko osvobojeno ozemlje, se v začetku junija 1942 v Rog naseli vodstvo slovenskega odporniškega gibanja. Zaradi še trajajoče sovražnikove ofenzive so se še preseljevali in se spomladi 1943 končno vrnili v Rog.

Za strokovno vodenje po Bazi 20 se lahko obrnemo na Dolenjski muzej. (Vir fotografije: Wikipedija)

GŠ NOV in POS se je sicer večkrat selil. Politično vodstvo in njegove ustanove pa le izjemoma.

Baza 20 je bila na izredno skrit način zgrajen in do danes avtentično ohranjen sedež vodstva kakega odporniškega gibanja v Evropi. Glavno mesto je imelo šestindvajset objektov, v katerih je živelo približno sto štirideset prebivalcev in ni bilo nikoli odkrito. Prva baraka je bila zgrajena 17. aprila 1943. Poleg vodstvenih barak še delavnice, tiskarne, šole, Znanstveni institut, Denarni zavod, Verska komisija, različni odseki: za ljudsko oblast, notranje zadeve, prosveto, gospodarstvo, finance, zdravstvo, prosveto ..., deset barak v bolnici Jelendol, osem barak v Zgornjem Hrastniku. Tudi lastno elektrarno so imeli. Nikoli ni bila odkrita.

Na Bazi 20 je bil načrtovan potek NOB, tu se je snovala slovenska državnost. Tu so potekale priprave na zbor poslancev slovenskega naroda, ki je bil od 1. do 4. oktobra 1943 v Kočevju, in na prvo zasedanje Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta, ki je bilo 19. in 20. februarja 1944 v Črnomlju. Za svojo državnost, katere temelji so se postavljali stoletja (Trubar, kmečki upori, Program Zedinjena Slovenija 1848, narodnobuditeljsko obdobje 19. stoletja). Boj za meje z generalom Maistrom, Država Slovencev, Hrvatov in Srbov (od 29. 10. 1918 do 1. 12. 1918) ter »stara« Jugoslavija so bili pomembni mejniki na poti stoletnega uresničevanja ciljev naših prednikov. Druga svetovna vojna in narodnoosvobodilni boj velikega števila Slovencev sta dokončno tlakovala pot v samostojnost. Pika na »i« je bil boj za osamosvojitev ob razpadanju Jugoslavije v

devetdesetih letih 20. stoletja. Če nam je pogodu ali tudi ne, v obeh Jugoslavijah smo dozoreli kot narod, ki želi in je sposoben zaživeti samostojno.

Tisti, ki so se že pred napadom na Kraljevino Jugoslavijo in po napadu 6. aprila 1941 odločili za upor zoper fašizem in nacizem ter vse njuno uničevalno delovanje, so bili v Sloveniji: Komunistična partija Slovenije, Krščanski socialisti, levo krilo Sokola, veliki del kulturnikov ..., ki so pred 85 leti ustanovili Osvobodilno fronto slovenskega naroda. Nasprotniki oziroma tisti, ki drugače razumejo zgodovino, še dandanes trdijo, da je bila ustanovljena protiimperialistična fronta na poziv Kominterne in Sovjetske zveze. Zavezniki NOB so bili imperialisti. Oni in mali narodi, kot je bil naš, ki mu je grozilo, da bo s Hitlerjem in Mussolinijem izginil, so ugotovili, da morajo stopiti skupaj. Torej je šlo vodstvu NOG v Sloveniji v prvi vrsti za osvoboditev. Res pa je, da so razmere dovoljevale tudi priboriti si novo, pravičnejšo, bolj socialno in človeku vredno družbo. So bile te »želje« mnogih, ki so se pridružili upor proti okupatorju in boju za boljši jutri (gospodarsko, nacionalno in socialno stanje v Kraljevini Jugoslaviji je bilo porazno) uperjene zoper obstoj Slovencev? Jasno, da so se stare strukture, ki so želele obdržati stanje, kakršno je bilo pred vojno v Kraljevini Jugoslaviji, tem ciljem krčevito zoperstavile. Za ceno sodelovanja z okupatorjem in za ceno državljanske vojne. Ni mi jasno, kaj bi bilo, če bi bilo njihovo delovanje uspešno? Bi bila večnacionalna Kraljevina Jugoslavija s staro ureditvijo za pot Slovencev v neodvisnost manj boleča izbira?

Jugoslovanska država je razpadla, komunistične ideje so poniknile, sklepi kočevskega in črnomaljskega zasedanja izvoljenih poslancev slovenskega naroda, ki so jih zasnovali na Bazi 20 in z njimi utemeljili samostojnost Slovenije, pa so ostali.

Skupaj z ohranjenima bolnicama Jelendol in Zgornji Hrastnik je Baza 20 že od leta 1952 zavarovan kulturni spomenik in od leta 1999 kot spomenik državnega pomena. Torej 44 avtentičnih barak na treh spominskih lokacijah. Strokovno zanje skrbi Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, upravljanje in predstavljanje je v rokah Dolenjskega muzeja Novo mesto. Ministrstvu za kulturo in Slovenskim državnim gozdovom tudi s

podporo občine Dolenjske Toplice uspeva obnavljati dotrajane objekte. Le-ti so bili narejeni na hitro za obdobje leto ali dve. Stari pa so več kot osemdeset let. Les v vlažnem gozdu propada še hitreje kot sicer. Zadnja leta SIDG, Dolenjski muzej in druge strokovne službe sodelujejo pri obnovi. Notranjost objektov se ohranja v prvotnem stanju, kar je zelo dragoceno tako za Bazo 20 kot za obe partizanski bolnici. Obe bolnici sodita zaradi redkosti, kakovostne ohranjenosti ter zgodovine in humanitarne pričevalnosti med velike spomenike iz obdobja druge svetovne vojne na slovenskih tleh.

ZZB za vrednote NOB Slovenije si predvsem s Pokrajinskim svetom ZB za vrednote NOB Dolenjske in Bele krajine že vrsto let prizadeva oživeti zgodovinski biser v prostranih roških gozdovih. Kako približati Slovincem dediščino borcev za svobodo naroda?

Končujem z odgovorom na vprašanje, povezanim z uvodom. Zgodovina je učiteljica za dobro in slabo. Slovenci se nimamo česa sramovati in se nam ni treba nikomur opravičevati. Na boj proti okupatorju, graditev nove države in vse, kar se je dogajalo v času Baze 20, smo lahko ponosni. Vrsto let gostujemo veterane zavezniških držav predvsem iz Velike Britanije, Kanade, Avstralije in ZDA iz druge svetovne vojne in njihove potomce. Ti so nam lahko velik zgled. Obiskujejo spomenike, pišejo knjige in na novo sklepajo prijateljstva. Tudi mladi Bob, ki je nekje oziroma od nekoga slišal za boj malega slovenskega naroda, za željo po svobodi, neodvisnosti in predvsem o tovarštvu, prostovoljstvu, solidarnosti in humanosti, je želel neposredno občutiti energijo Roga, ki ga ob obisku začuti vsak »pravi« obiskovalec. Mogoče se mu želja uresniči. Moje izkušnje so takšne, da tudi naši mladi, zelo mladi, uživajo na potkah Baze 20 in ob ogledu barak. Verjemite mi.

Baza 20 omogoča »mehki« turistični produkt, ki ga vsako leto organizirajo turistični delavci Dolenjskih Toplic (dogodki potekajo vse poletje) in Pokrajinski svet ZB za vrednote NOB Dolenjske in Bele krajine (v mesecu juliju). Pohodnikom in kolesarjem roški gozdovi, pohodne poti in ne tako daljna preteklost nudijo posebno v vse bolj vročih poletnih dnevih sprostitev, oddih, odklop, srečanje oziroma »pogovor« s preteklostjo, ki povedo več kot »nakladanje« o ...? Iz Baze 20 do bolnice Gornji

Hrastnik ni daleč in ni naporno. Pot lahko brez večjih naporov nadaljujemo do turističnega centra Gače. Še lažje in neprecenljivo je obiskati bolnico Jelendol. Če želimo, nam vodenje nudi Dolenjski muzej. Na izhodišču, v spominskem »parku« Baza 20, pa nam le manjka v teh časih zaželen prostor za oddih. Gostinska ponudba?

Veliko je možnosti, seveda pa bi bila nujna večja angažiranost države in tudi lokalnih skupnosti. Ni dovolj, da je neki prostor razglašen za spomenik državnega pomena. Ta spomenik je treba vzdrževati in ga predstavljati širše. Baza 20 kot tudi partizanske bolnišnice so bile v času NOB z namenom skrite, v času miru pa so opomnik, česa je zmožen narod, ki se bori za svobodo. In ta

opomnik mora postati viden, kajti dandanes, ko govorimo o novem svetovnem redu, tudi mir ni več samoumeven. Zveza združenj borcev za vrednote NOB je pozvala združenja, naj pripravijo predloge za predstavitev vrednot NOB na osnovnih in srednjih šolah. Hvale vredno. Morda bodo Baza 20 in partizanske bolnišnice v Rogu spet postale cilj šolskih ekskurzij. Toda ali je ta del naše dragocene dediščine pripravljen na šolske skupine in pohodnike? Je poskrbljeno za infrastrukturo, potrebno za sprejem večjih skupin? Za zdaj še ne, vendar si močno želi, da bi se to spremenilo. Nujno je sodelovanje vseh – društev, občine in države. Baza 20 je tega vredna, saj njen pomen edinstvenega spomenika prerašča državne meje.

Rosa Mohar

Pokrajinski svet združenj borcev za vrednote NOB Dolenjske in Bele krajine je tudi julija 2026 organiziral že zgodovinsko uro o pomenu Baze 20. Odličen obisk na tej že tradicionalni prireditvi dokazuje potrebo in željo po takšnih srečanjih.

Kdaj bo Kočevski rog z Bazo 20 dobil urejen status?

Pokrajinski svet združenj borcev za vrednote NOB Dolenjske in Bele krajine si že več let prizadeva za večjo prepoznavnost Baze 20. V ta namen je organizirana v začetku julija zgodovinska ura s kulturnim programom. Da gre za dogodek posebnega pomena, dokazuje vsakoletna množična udeležba na prireditvi, politična podpora pa se kaže tudi v tem, da kot slavnostni govorniki sodelujejo osebnosti z vrha slovenske politike.

27. septembra 2024 je bil na Ministrstvu za kulturo sestanek, ki so se ga udeležili dr. Asta Vrečko, ministrica za kulturo, Špela Spanželj, generalna direktorica Direktorata za kulturno dediščino, Marijan Križman, predsednik Zveze združenj borcev za vrednote NOB, Borut Likar, predsednik

Pokrajinskega sveta združenj borcev za vrednote NOB Dolenjske in Bele krajine, mag. Dušan Štepec, vodja novomeške območne enote ZVKDS, in Judita Podgornik Zaletelj, pristojna konservatorica za Bazo 20.

Predsednik Zveze združenj borcev za vrednote NOB Marijan Križman je na kratko predstavil položaj v zvezi z Bazo 20 in predloge za večjo prepoznavnost tega izjemnega kompleksa. Poudaril je, da imajo Baza 20, bunker 44 in partizanski bolnišnici Jelendol in Zgornji Hrastnik izjemno vrednost za narodni spomin in so izjemen dokument časa med drugo svetovno vojno. Zveza združenj borcev za vrednote NOB vidi kot glavno oviro v tem, da upravljanje tega območja ni dovolj urejeno, saj ni enotnega skrbnika.

Željo po rešitvah za učinkovitejše in trajnejše upravljanje s ciljem, da bi zagotovili stalno vzdrževanje muzejskih objektov in površin na prostem ter izboljšati vsebino, predstavitev in interpretacijo tega zavarovanega območja, je izpostavil tudi predsednik Pokrajinskega sveta združenj borcev za vrednote NOB Borut Likar.

Tudi na strokovnem posvetu o Bazi 20, ki je bil leta 2023 v Dolenjskih Toplicah, je bilo sprejetih nekaj predlogov:

- da se za Kočevski rog vzpostavi enoten pravni varstveni status (npr. regijski/krajinski park, zgodovinska kulturna krajina, turistično območje ...), pri čemer bi bila Baza 20 ena od pomembnih vstopnih točk (npr. interpretacijski center za obiskovalce) v to območje;
- treba je poskrbeti za upravljanje z obiskovalci Kočevskega roga, vzpostaviti treba določen nadzor nad dogajanjem in posegi v tem prostoru tudi s pomočjo občinskih redarjev;
- najprej je treba pristopiti k upravljavskemu načrtu za Bazo 20, saj je interes strokovne in laične javnosti je, da bi Baza 20 pridobila Evropski znak kulturne dediščine;
- ker je bil Mačkov dom, ki je v lasti Krke, tovarne zdravil, d. d., načrtno zgrajen kot gostinsko-turističen objekt za obiskovalce Baze 20, bi veljalo preveriti možnosti za njegov odkup, saj je eden od ključnih objektov za ureditev vstopne točke v Kočevski rog.

Ob koncu sestanka so bili sprejeti naslednji sklepi:

1. Ministrstvo za kulturo izvede sestanek na SiDG glede načrtovanih dejavnosti in priprave upravljaljskega načrta za Bazo 20 — okvirno do konca septembra 2024.
2. Ministrstvo za kulturo imenuje medresorsko delovno skupino za Bazo 20, v kateri sodelujejo pristojni resorji, strokovni zavodi in lokalna skupnost — do konca leta 2024.
3. Ministrstvo za kulturo skupaj z deležniki preveri možnosti za aktivnejšo vključitev strokovnih in lokalnih institucij pri oblikovanju vsebin in upravljanju z obiskovalci v Bazi 20.
4. Predstavnik ZVKDS posreduje na ministrstvo za kulturo zaključke posveta iz Dolenjskih Toplic – naslednji dan.
5. Cilj zgoraj navedenih aktivnosti je v enem letu pripraviti predlog upravljaljskega načrta za Bazo 20 in ga predlagati v postopek za sprejem na

Vladi RS.

Delovna skupina za pripravo izhodišč upravljanja kulturnega spomenika državnega pomena Kočevski rog – Baza 20 je bila ustanovljena 16. 6. 2025. Vodja skupine je generalna direktorica Direktorata za kulturno dediščino na Ministrstvu za kulturo Špela Spanžel.

Člani skupine so:

- Grega Žorž, Direktorat za kulturno dediščino, Ministrstvo za kulturo,
- Marko Sraka, Ministrstvo za kulturo,
- Judita Podgornik Zaletelj, OE Novo mesto, ZVKDS,
- Blaž Štangelj, Dolenjski muzej,
- Marko Hribar, vodja službe za nepremičnine, Slovenski državni gozdovi,
- dr. Peter Železnik, Zavod RS za varstvo narave,
- Marko Hribar, vodja službe za nepremičnine, SIDG,
- Franc Vovk, župan občine Dolenjske Toplice,
- Borut Likar, Zveza združenj borcev za vrednote NOB Slovenije.

Naloge delovne skupine so:

- pregled trenutnega stanja in upravljanja z dediščino na območju kulturnega spomenika državnega pomena Kočevski rog – Baza 20 in širšega zavarovanega območja Baze 20;
- pregled aktivnosti deležnikov (strokovnih služb, lokalnih skupnosti, društev) in vzpostavitev modela sodelovanja;
- priprava izhodišč za načrt upravljanja območja Baze 20.

Uvodno srečanje skupine je bilo 20. oktobra 2025 na Ministrstvu za kulturo. Cilj prvega srečanja delovne skupine je bil predstavitev posameznih stališč in idej ter začetek medresorskega dialoga, ki bi postavil izhodišča za pripravo upravljaljskega načrta. Ta bo vključeval naloge, obveznosti in pravne podlage za upravljanje. Vodja skupine je povedala, da potekajo tudi s podjetjem Krka glede njihovega lastništva Mačkovega doma – nekdanjega sprejemnega centra Baze 20, ki ga je država prodala podjetju Krka. Člani skupine so vsebinsko predstavili, kako bi spomenik lahko zaživel, postal dostopnejši javnosti in se vključil v druge turistične produkte oz. kako bi njegova organizacija ali resor pripomogel k boljšemu celovitemu upravljanju. Na sestanku je bilo dogovorjeno, da vsak član skupine pripravi

prispevek o vlogi in poslanstvu njegove organizacije pri pripravi upravljaljskega načrta in dolgoročnega sodelovanja za Bazo 20.

Na podlagi zapisnikov lahko ugotovimo, da se zadeva Baza 20 sicer zelo počasi, pa vendarle premika, kdaj bo temu spomeniku državnega pomena le priznana njegova prava veljava, pa je zelo odvisno od tega, katera politična garnitura bo prevzela vodenje države v naslednjem mandatu. Prav zato je toliko bolj pomembno, da se člani ZB udeležimo volitev in damo glas tisti opciji, ki spoštuje vrednote NOB in priznava partizanski boj kot temelj slovenske samostojnosti. Kot je napisala

Rosa Mohar v uvodnem prispevku, Slovenci smo do samostojne države morali iti skozi različne faze in vsaka posebej nas je okrepila. Nimamo se česa sramovati, kar je treba jasno in glasno povedati ob vsaki priložnosti – ne le že prepričanim, tj. članom ZB, ampak najširši javnosti in še posebej mladini, ki je bila zadnja desetletja (in je še vedno) v veliki meri prikrajšana za vedenje o narodnoosvobodilnem boju.

Vir: zapisnik sestanka na Ministrstvu za kulturo, 27. 9. 2024; sklep MK, 16. 6. 2025

Povzela Jožica Jožef Beg

Vloga in poslanstvo Zveze združenj borcev za vrednote NOB pri pripravi upravljaljskega načrta in dolgoročnega sodelovanja za Bazo 20

Dopis Ministrstvu za kulturo, 18. 2. 2026

Glede na dejstvo, da je bil Kočevski rog središče narodnoosvobodilnega odpora, v katerem je Baza 20 predstavljala osrednjo vlogo, Zveza združenj borcev za vrednote NOB Slovenije (dalje: Zveza) nastopa v projektu priprave Upravljaljskega načrta za Bazo 20 kot organizacija civilne družbe v javnem interesu, in sicer da se dolgoročno s pravno podlago uredi:

- reševanje vzdrževanja, ohranjanja in upravljanja območja Baze 20,
- lastništvo Mačkovega doma s pripadajočo okolico tako, da bo omogočalo nemoteno izvajanje upravljaljskega načrta,
- ureditev vstopne točke za ogled Baze 20, ki bi zajemala tudi ogled bunkerja 44, bolnišnic Zg. Hrastnik in Jelendol,
- pridobitev znaka evropske kulturne dediščine in
- aktivnejšo promocijo Baze 20.

Neposredno mesto in vlogo Zveze pri prevzemu posameznih nalog iz projekta priprave Upravljaljskega načrta za Bazo 20 je težko definirati, saj le-te presegajo njen mandat oziroma te aktivnosti lahko prevzemajo le institucije, ki imajo za to pravno podlago. Lahko pa aktivno

sodelujemo in nudimo potrebno pomoč, kar bi z veseljem in zavzeto opravljali.

Zveza lahko s svojo disperzijsko organiziranostjo pripomore pri promociji in številčnejšem obisku vseh generacij s poudarkom na mlajših, ki se še seznanjajo s polpreteklo zgodovino slovenstva. Zveza bo tudi nadaljevala z letno organiziranostjo javne prireditve, katere namen je obujanje spomina na vlogo Kočevskega roga (partizanskega Roga) v času NOB s poudarkom na Bazi 20.

*V imenu Zveze
Borut Likar*

Na prireditvi na Bazi 20 so nastopili člani Policijske godbe.

IZ AKTIVNOSTI NAŠIH ORGANIZACIJ

Strelska ekipa Združenja borcev za vrednote NOB Novo mesto v letu 2025

V Združenju borcev za vrednote NOB Novo mesto (v nadaljevanju Združenje) že več let aktivno deluje ekipa treh strelcev, ki se udeležuje organiziranih tekmovanj veteranskih, domoljubnih in invalidskih organizacij v streljanju s serijsko zračno puško. Tekmovanja potekajo na dvanajstmestnem strelišču v zaklonišču na Jerebovi ulici v Novem mestu, v upravljanju strelskega društva Gorjanci Novo mesto.

V ekipi so sodelovali Janez Erpe, Milan Rus in Drago Celič, vsi člani borčevskih organizacij. V letu 2025 se je ekipa strelcev odzvala vabilom in se udeležila naslednjih tekmovanj:

- 31. 1. 2025 v organizaciji Društva vojnih invalidov Dolenjske, Posavja in Bele krajine, kjer je med osmimi ekipami zasedla odlično drugo mesto in osvojila pokal: v posamični konkurenci je Celič zasedel četrto mesto, Erpe šesto mesto in Rus sedmo mesto;
- 12. 2. 2025 v organizaciji Območnega združenja veteranov vojne za Slovenijo Dolenjske, v spomin na obletnico rojstva Franca Uršiča; med sedmimi ekipami je ekipa zasedla tretje mesto in osvojila pokal: v posamični konkurenci je Rus zasedel osmo mesto, Erpe deveto mesto in Celič trinajsto mesto.
- 8. 5. 2025 v organizaciji Združenja v počastitev 9. maja – dneva zmage; tekmovanja se je prvič udeležila ekipa Spominske novomeške partizanske čete; med šestimi ekipami je zasedla tretje mesto in osvojila pokal; v posamični konkurenci je Rus zasedel peto mesto, Erpe sedmo mesto in Celič deveto mesto;
- 17. 6. 2025 v organizaciji Zveze slovenskih častnikov, Območno združenje Novo mesto, kjer je med osmimi ekipami zasedla tretje mesto in osvojila pokal; v posamični konkurenci je Erpe zasedel peto mesto, Rus osmo mesto in Celič štirinajsto mesto;
- 28. 11. 2025 v organizaciji Združenje borcev za vrednote NOB Trebnje, kjer je na strelišču Praproče v Trebnjem potekalo medobčinsko tekmovanje; med desetimi ekipami je zasedla odlično drugo mesto in osvojila pokal; v posamični konkurenci je Rus zasedel drugo mesto in osvojil medaljo, Erpe osmo mesto in Celič trinajsto mesto;
- dne 15. 12. 2025 v organizaciji Policijsko-veteranskega društva Sever Dolenjska in Bela krajina, v počastitev 36. obletnice akcije Sever Dolenjska in Bela krajina in 35. obletnice manevrske strukture narodne zaščite. Med

Ob dnevu zmage je strelsko tekmovanje organiziralo Združenje.

Udeleženci tekmovanja ob dnevu zmage, 8. 5. 2025

sedmimi ekipami je zasedla odlično drugo mesto in osvojila pokal. V posamični konkurenci je Erpe zasedel četrto mesto, Rus peto mesto in Celič sedmo mesto.

Po končanem tekmovanju sta sledila podelitev pokalov najboljšim trem ekipam in medalj trem posameznikom ter tovariško druženje s

pogostitvijo. Osvojeni pokali krasijo vitrine pisarne Združenja.

Z udeležbo na tekmovanjih in osvojenih pokalov ter medalj, strelci uspešno zastopajo Združenje in s tem pripomorejo k ohranjanju spomina in vrednot narodnoosvobodilnega boja.

*Bojan Blatnik,
predsednik KO ZB NOB Uršna sela*

Tradicionalni pohod na Koglo v organizaciji OO ZB NOB Šmarješke Toplice

V soboto, 14. junija 2025, smo se člani in simpatizerji Občinske organizacije Zveze borcev za vrednote NOB Šmarješke Toplice (OO ZB NOB) zbrali pred občinsko zgradbo in se podali na že tradicionalni pohod na Koglo. Pohod je bil organiziran v počastitev občinskega praznika, kar je dogodku dodalo poseben pomen in praznično noto.

Na začetku poti nas je nagovoril župan Občine Šmarješke Toplice, ki je v pozdravnem nagovoru poudaril pomen ohranjanja vrednot narodnoosvobodilnega boja ter izrazil podporo delovanju naše organizacije. Zbralo se nas je 25 pohodnikov, ki smo v sončnem in toplem vremenu krenili na približno 7 kilometrov dolgo pot.

Posebno noto pohodu je letos dal tudi ogled partizanske bolnice v Mevcah, ki leži ob poti na Koglo. Ogled tega zgodovinsko pomembnega kraja nas je globoko ganil in nas opomnil na težke razmere, v katerih so delovali borci in sanitetno osebje v času narodnoosvobodilnega boja.

Pohod nas je nato vodil skozi slikovit vinorodni okoliš, kjer smo ob poti naredili več prijetnih postankov pri prijateljskih zidanicah. Ti postanki so še dodatno obogatili doživetje s toplim sprejemom, prijaznimi besedami in občasnim kozarčkom domačega vina, kar je pripomoglo k še bolj sproščenemu in tovariškemu vzdušju.

Osrednji del pohoda je bil postanek pri zidanci tovariša Čeča, kjer nas je pričakala pogostitev s

Udeleženci pohoda na Koglo

Pri Čečevih

tradicionalnimi dobrotami. Ob dobri hrani, pijači in prijetnem druženju smo preživeli lep del popoldneva, obujali spomine in utrjevali vezi med člani.

Pohod na Koglo poteka tradicionalno vsaki dve leti – v letih vmes pa organiziramo pohod na Vinji vrh. Tako izmenično ohranjamo povezavo z dvema simbolnima točkama naše občine in krajev, ki nosijo pomembno zgodovinsko in družbeno vrednost za našo skupnost.

Dogodek smo zaključili z mislijo na prihodnje aktivnosti, tj. priprave na strokovno ekskurzijo na Koroško, ki je potekala ob 80. obletnici zaključka bojev v tem delu Slovenije. To je pomembna priložnost za ohranjanje zgodovinskega spomina in nadaljevanje poslanstva naše organizacije.

O Šmarjeških Toplicah

Šmarješke Toplice so prijetna in slikovita občina v jugovzhodni Sloveniji, znana predvsem po svoji naravni termalni vodi, razviti zdraviliški ponudbi in bogatem kulturnem izročilu. Osrčje kraja je sodobno termalno zdravilišče, ki privablja številne obiskovalce iz Slovenije in tujine. Ob zdravilnih učinkih termalne vode ponuja tudi center dobrega počutja, rekreativne dejavnosti in sprostitev v neokrnjeni naravi.

Poleg zdraviliškega turizma se v občini vse bolj uveljavlja turizem na zidanicah, kjer lahko obiskovalci prenočijo v tradicionalnih vinogradniških hiškah, okušajo domača vina in doživijo pristno podeželsko gostoljubje. Vinorodna pobočja in številne zidanice ponujajo idealno kuliso za aktivni oddih ali mirno sprostitev. Posebno doživetje

ponuja tudi vinska fontana v Šmarjeti, kjer si lahko obiskovalci iz posebnih pip natočijo izbrana lokalna vina in ob tem uživajo v razgledih na dolensko gričevje.

Pomemben poudarek daje občina tudi kulturni in zgodovinski dediščini. Trško jedro Šmarjete je bilo v zadnjih letih temeljito obnovljeno in predstavlja zgled uspešnega povezovanja tradicije z moderno ureditvijo javnega prostora. Urejeno jedro z novimi tlaki, urbano opremo in oživiljenim okoljem postaja privlačno zbirališče domačinov ter prijetna točka za obiskovalce.

Šmarješke Toplice so torej občina, ki povezuje zdravje, naravo, zgodovino, vino in gostoljubje v harmonično celoto – ter obiskovalcem ponuja priložnost za celostno doživetje Dolenjske.

Žiga Simončič,

predsednik OO ZB NOB Šmarješke Toplice

Terme Šmarješke Toplice (vir: Wikipedija)

Tradicionalni pohod s kulturnim programom

Člani KO ZB za vrednote NOB Gabrje smo pripravili 5. tradicionalni pohod na Drganc. Potekal je v soboto, 5. 7. 2025, z začetkom pri Kulturnem domu v Gabrju. Pohod je potekal v spomin na obdano naselje z bunkerji v letih 1941 do 1943. Pot nas je vodila po obronkih vasi Gabrje. Vodja poti je bil tovariš Ivan Franko.

Po pohodu je ob 11. uri sledil kulturni program v Kulturnem domu v Gabrju. Z veseljem smo pozdravili predsednika ZB NOB Novo mesto

Dušana Černeta, predsednika KS Gabrje Slavka Matka in predsednike ter člane številnih KO ZB za vrednote NOB in predstavnike veteranskih organizacij iz ožje in širše regije. V kulturnem programu smo prisluhnili razmišljanju o pomenu besede domovina, besede, katere pomen se vse bolj izgublja. Nato se je predstavila recitatorica Silva Kužnik, ki je v recitaciji pesmi o Gorjancih obudila spomin na v Gabrju rojeno pesnico Antonijo Ivanež. Prisluhnili smo mladima

glasbenikoma Matevžu in Lari Šega ter še vedno zimzelenim pesmim *Bella ciao*, Šivala je deklica zvezdo in Počiva jezero v tihoti. Slavnostni govornik na prireditvi je bil predsednik KO ZB za vrednote NOB Gabrje Peter Moravec, ki nas je v svojem govoru spomnil in opomnil na 80-letnico osvoboditve. Zbrane sta v nadaljevanju nagovorila tudi predsednik ZB NOB Novo mesto Dušan Černe in predsednik KS Gabrje Slavko Matko. Prireditev smo zaključili s pesmijo *Hej brigade* ter s pogostitvijo, ki so jo pripravili člani in članice KO ZB za vrednote NOB Gabrje.

Obljubili smo si, da se naslednje leto ponovno srečamo.

*Irena Šega,
KO ZB NOB Gabrje*

Pohod na Drganc

Šentjošt ne bo pozabljen

Temačni dnevi, popestrjeni s krajšimi sončnimi obdobji, napovedujejo pozno jesensko obdobje in umirjanje narave. To je čas, ko se še posebej posvetimo tudi našim nekdanjim najbližjim, pa tudi mnogim, ki jih osebno nismo mogli poznati in se spoštljivo poklonimo njihovem spominu. Da, to je obdobje pred osemdesetimi leti in nekaj več, medvojni čas, ko so kot žrtve izgubili življenje, človekovo največje bogastvo.

Glozel nad Šentjoštom, zločinski kraj iz poletja leta 1942, kjer so belogardisti, ki so se izdajali za pripadnike t. i. Štajerskega bataljona in pobijali partizanske borce in aktiviste, je kraj našega spomina, ki ne sme zbledeti.

Pohodniki na poti proti Šentjoštu

Tudi lansko jesen smo obiskali šentjoški gozd. Od spomenika ob Drejčetovi poti, kjer smo prisluhnili krajši predstavitvi medvojnega zločina, smo zaradi posledic vetrolova, ki je blokiral vse gozdne poti proti Šentjoštu, ubrali druge steze in potke. Tako smo se izognili podrtemu in še visečemu drevju. Mnogi izmed dveh desetih pohodnikov so šele tako spoznali moč nedavnega viharja v tem primestnem delu. Postanek na običajni »javki«; pri hiški ob gozdu, je bilo pravo olajšanje za »dušo in telo«. Tudi meh harmonike se je razvlekel.

Spominski recital ob spomeniku v gozdu nad Šentjoštom, ki sta ga pripravili KO za vrednote NOB Žabja vas in Stopiče v sodelovanju s KO Kandija Grm in članom sveta Krajevne skupnosti Regrča vas, je bil posvečen spominu. Tihemu spominu, ki so ga tudi s praporji pospremili predstavniki petih krajevnih organizacij ZB in novomeškega združenja. Šelesteče listje je prekrivalo tla, tedaj, poleti leta 1942 pa so to kotanjo prekrivala zelene krošnje dreves, ki so utišale krike umirajočih. Čustveno predstavljena partizanska lirika, tudi vsebinsko namensko izbrana, je prisotne miselno vrnila v tisti čas ... Ob predstavitvi balade *Srečanje*, ki jo je napisal partizan Matej Bor (Vladimir Pavšič), so se mnogim prisotnim orosile oči. Nastala je ob prekopu trupla pesnikove žene Nine, ki so jo Nemci ranjeno predali domobrancem, ti pa so jo ubili.

Poklon padlim v Šentjoštu

Člani si prizadevamo, da naše védenje o grozodejstvih v Šentjoštu dopolnujemo. Na kraju umora treh prijateljev, ki so kot aktivisti odšli proti Gorjancem 26. 6. 1942 in so bili umorjeni dva dni

pozneje v tej globeli, je član KS Regrča vas predstavil ta dogodek, ki ga obeležujejo kot sedanjí praznik njegove KS.

Glas harmonike nas je sprejel na »javki«, spremljal na zaključnem delu pohoda vse do spomenika, pri njem, na tovariškem srečanju več kot tridesetih udeležencev »pod lipco« pa smo lahko zapeli kar ob njunem duetu. Pravo tovariško srečanje je kar trajalo ...

To je bila vnovična tudi zgodovinska ura o času NOB, hkrati pa priložnost širšega druženja KO NOB, krajevné skupnosti, članov in simpatizerjev. Tudi zato Šentjošt ne bo pozabljen.

Besedilo in fotografije

Tone Murgelj,

KO ZB NOB Žabja vas

Štajerski bataljon

Ob 80. obletnici konca druge svetovne vojne je prav, da se spomnimo tudi dogodkov na področju krajevné skupnosti Regrča vas.

Po pripovedovanju sem izvedel, da se je v juniju 1942 v bližini cerkve Sv. Roka nad Regrčo vasjo zadrževala skupina t. i. Štajerskega bataljona. Novačili so za odhod v partizane.

Domačinu Alojzu so se takoj zdeli sumljivi. Ko je prvič stopil v stik z njimi, je opazil Sveto pismo in povprašal, kako to, da ga imajo. Pojasnili so mu, da so tudi partizani verni. Pozneje je z opazovanjem ugotovil, da jih vsakih nekaj dni obiskuje zelo verna gospa iz Novega mesta. Naletel pa je tudi na usmrnitev v bližnjem gozdu. Verjetno Regrčani zato niso iskali povezave za odhod v partizane prek te skupine.

Proti koncu junija se je ta skupina pridružila ostalim belogardistom v gozdu nad Šentjoštom.

26. junija 1942 so trije prijatelji, Franc Mihelčič in Albin Šmajdek iz Regerče vasi in Jože Zupančič iz Gotne vasi, odšli v partizane. Odločili so se, da iščejo povezavo z Gorjansko četo, in so zato odšli proti Gorjancem. Od leta 1983 je ta dan praznik KS Regrča vas.

Na žalost pa so se fantje srečali z lažnimi partizani nad Šentjoštom in bili 28. 6. 1942 na grozovit način umorjeni. Nihče od domačih do konca vojne ni vedel za ta dogodek in so pričakovali, da se vrnejo iz partizanov.

Franc Mihelčič

Albin Šmajdek

Občasno so v Regrčo vas prihajali domobranci iz Novega mesta, plenili in grozili ljudem, ubili krajanko Marijo Zupančič, ki jih je vedno zmerjala. Marija Mihelčič je bila odločna ženska. Odšla je na nemško komando in jih seznanila z dogodki. Dosegla je, da so imeli domobranci od takrat naprej spremstvo nemškega oficirja.

Po vojni so poleg mnogih v tej kotanji, kjer je zdaj spomenik, odkrili tudi posmrtné ostanke naših fantov, ki od takrat počivajo v posebnem grobu na šmihelskem pokopališču.

Obglavljenega Franca Mihelčiča je prepoznala mati po oblačilih in izvedela, da je skodrani fant pred smrtjo glasno klical mamo. Tako je Marija spoznala, da je izgubila še zadnjega otroka,

postavnega fanta, vedno dobre volje, pripravljenega zaigrati na harmoniko ob vsaki priložnosti. Marija je bila navajena na kruto življenje. V prvi svetovni vojni je izgubila moža, do druge vojne tudi na različne načine ostale otroke. Smrt sina – edinega upanja pa jo je tako prizadela, da je januarja 1946 umrla.

Proti koncu vojne je bila v vasi še ena žrtev. Ubit je bil Kuzma Furlanič – medtem ko je delal na svoji

njivi blizu hiše Regrča vas 1. Pozneje so domačini izvedeli, da je šlo za stavo med domobranci nekje v bližini grmskega gradu. Enemu ga je uspelo zadeti s prvim strelom na tako veliko razdaljo in je bil tako mrtev.

V sklopu praznovanja 80-letnice so bili spomeniki obnovljeni, organizirana pa so bila srečanja. Ne smemo dopustiti, da bi se takšne norije ponovile.

Darko Zupančič

Priključitev Primorske k matični domovini 2025

Dan priključitve Primorske k matični domovini je državni praznik v Sloveniji, ki ga praznujemo 15. septembra. Obeležuje ta dan leta 1947, ko je bila uveljavljena pariška mirovna pogodba, po kateri je bilo takratni Jugoslaviji in s tem tudi Sloveniji vrnjeno Zgornje Posočje, Vipavska dolina, večji del Krasa in manjši del Istre.

Lanska osrednja državna proslava ob tem prazniku je bila v Ilirski Bistrici pod naslovom Primorska za vedno. Slavnostna govornica predsednica Republike Slovenije dr. Nataša Pirc Musar je ob predstavitvi zgodovinskih dejstev poudarila tudi trenutno aktualne svetovne dogodke in nakazale misli o drugačni prihodnosti. Zelo pester in bogat kulturni program je navdušil množico prisotnih, ki je popolnoma napolnila osrednjo mestno ploščad. Še prav posebno pa so bili domiselni nastopi učencev in dijakov.

Obisk te prireditve je organiziralo Združenje ZB za vrednote NOB Novo mesto, pridružili pa so se še člani združenj Črnomlja in Metlike. Na poti proti domu so udeleženci obiskali Kozarišče pri Cerknici in si ogledali obnovljeni grad Snežnik. V njem je ohranjena vsa originalna oprema, večinoma iz 19. stoletja.

Tone Murgelj

Foto: Miran Zupančič

*Obisk prireditve smo združili
tudi z ogledom gradu Snežnik.*

Ulica talcev št. 5

Tudi letos smo člani ZB KO Center Novo mesto konec septembra pripravili kratko slovesnost v spomin na ljudi, ki so bili zaradi naklonjenosti partizanskemu osvobodilnemu gibanju med letoma 1943 in 1945 zaprti v klet hiše št. 5 in največkrat tudi ustreljeni.

To so bili talci, ki so jih nacisti, fašisti in njihovi somišljeniki izbrali iz civilnega prebivalstva z namenom zastraševanja, kaznovanja ali izsiljevanja. To je bila ena izmed oblik kolektivnega nasilja, s katerim so okupatorji skušali zlomiti odpor in ustrahovati prebivalce. Raznim aktivnostim partizanov, kot so bile sabotaže, upor in napadi, so sledili povračilni ukrepi s streljanjem talcev, s čimer so hoteli prebivalstvo odvrniti od sodelovanja z odporniškim gibanjem. Talce je okupator včasih zadrževal kot poroštvo, da partizani ne bi izvajali svojih aktivnosti, z množičnim streljanjem talcev pa so kaznovali skupnosti, kjer je bilo razvito močno partizansko gibanje.

V kleti hiše na Ulici talcev so bili ljudje zaprti v nečloveških razmerah, na vse mogoče načine so jih pristaši okupatorja skušali zlomiti, vendar je bilo njihovo načelo, kot je pojasnila nekdanja ujetnica: »Ne bodo nas zlomili!«

Na kratki slovesnosti je Vera Splichal predstavila takratne razmere v naši širši domovini in trpeče življenje ljudi med prestajanjem kazni v tej kleti. Silva Kužnik je recitirala pesem Franca Živiča: »Zadnji dan«, Lidija Fabian pa »Dekle v zaporu« Karla Destovnika Kajuha.

Ob koncu slovesnosti je tovariš Boris Pogačar opozoril na knjigo »Pragovi nasilja«, ki jo je uredila in bila tudi soavtorica Pavlina Bobič. Namen te knjige je osvetliti lokalne zgodbe, odzive ljudi na kaotične vojne razmere in realne usode prebivalcev, ki so bili pogosto žrtve nasilja, tako okupatorskega kot revolucionarnega.

*Vera Splichal,
predsednica KO ZB NOB Center*

*Spomnili smo, od kod ime
Ulica talcev.*

Ob dnevu spomina na mrtve 2025

Na območju delovanja ZB NM imamo več grobov padlih med 1941–1945 tudi na pokopališčih na območju delovanja KO ZB Bršljin in Bučna vas.

V teh dveh organizacijah je število članov manjše, zato smo iz naslova ZB NM ob dnevu spomina na mrtve naročili in odnesli cvetje in prižgali svečo na

lokaciji na pokopališču v Dolenjih Kamencah, kjer smo se poklonili spominu na pet padlih partizanov. V Gorenjem Karteljevem smo položili cvetje in prižgali sveče v spomin na 17 borcev in dve civilni žrtvi.

Aranžma smo odnesli in obiskali tudi grobišče na

Marofu, kjer je 14. novembra 1943 padlo šest borcev Cankarjeve brigade. Poleg navedenega smo v Veliki Bučni vasi pri Plečnikovem spomeniku

prav tako položili cvetje in prižgali svečko v spomin na 50 preminulih žrtev med NOB s tega območja.

*Besedilo in fotografije:
Terezija Potočar Korošec*

Bučna vas: Ob Ljubljanski cesti, nad cesto Novo mesto–Karteljevo v Veliki Bučni vasi, stoji spomenik NOB, posvečen padlim domačinom iz Velike Bučne vasi. Mestna občina Novo mesto že več kot eno desetletje načrtuje obnovo in prestavitev spomenika na domnevno vidnejše mesto, vendar se to do zdaj še ni zgodilo.

Marof. V skupnem grobu je pokopanih šest borcev Cankarjeve brigade, ki so padli 14. 11. 1943 med napadom na utrdbe na Marofu.

Spomenik NOB v Dolenjih Kamencah

Grobnica padlim med NOB, Gorenje Kartaljevo.

Slovesnost pri spomeniku NOB na Cvibljju ob dnevu spomina na mrtve

Ob prisotnosti ministra za obrambo mag. Boruta Sajovica, župana Jožeta Papeža, Garde Slovenske vojske, Trobilnega kvinteta Policijskega orkestra, enote 1. spominskega partizanskega bataljona (s trajno onesposobljenim orožjem), praporščakov, predstavnikov domoljubnih in veteranskih organizacij je pri obnovljenem spomeniku na Cvibljju potekala tradicionalna spominska slovesnost ob dnevu spomina na mrtve.

»Kje je vzrok gorja, ki se je nam Slovenkam in Slovencem zgodilo in nas po osemdesetih letih po nepotrebnem deli še naprej. To, kar se nam je zgodilo nam je nekdo vsilil. Bili smo žrtev ne krivci. Nikoli nismo napadali, vedno smo se branili. Tako je bilo v Maistrovih časih in tako je bilo tudi na začetku in koncu druge svetovne vojne in delo so dokončali veterani in veteranke leta 1991,« je govor začel govorec minister mag. Sajovic. »Danes je treba prižigati svečke vsem in to tudi delamo. Do vseh smo enaki. Danes bom prižgal tudi svečko pri breznu pod Macesnovo gorico. Tisti, ki so umrli, so bili slovenske

krvi. Obsojam ideološke politične voditelje, ki še do danes niso sprejeli tega, da se je treba v življenju kdaj opravičiti, obžalovati in to tudi priznati. Žal nam je tistega, kar se je dogajalo po drugi svetovni vojni. Je pa to treba razumeti v duhu tistega časa. Da je sodelovanje z okupatorjem zavržno dejanje, tega pa ne slišimo. Kolaboracija je nekaj najslabšega, kar se lahko zgodi kateremu koli narodu. Fran Saleški Finžgar je napisal, da v življenju ni bolj sprevrženega kot sprejeti od sovražnika hrano, orožje in denar in to uporabiti zoper lastne brate in sestre. Danes se preveč prepiramo o preteklosti in premalo o tem trenutku in prihodnosti. Petintrideset let že imamo svojo državo. Veliko sem prepotoval, vendar tako lepih in urejenih držav, kot je Slovenija, je malo. Bodimo ponosni na to, kar imamo. Lani sem obljubil, da če bo spomenik obnovljen, pridem še enkrat. Besedo je treba držati.«

Fotografija in besedilo:

Darko Pucelj,
predsednik OO ZB NOB Žužemberk

Spominska slovesnost na Ruperč Vrhu

Ob dnevu spomina na mrtve je bila v četrtek, 23. 10. 2025, spominska slovesnost v spominskem parku NOB na Ruperč Vrhu, krajevna skupnost Birčna vas. Pred tem smo uredili spominski park in s cvetjem okrasili grobišče 12 partizanov. Vreme nam je bilo naklonjeno.

Spominska slovesnost je bila namenjena spominu na padle borce NOB, talce, taboriščnike in druge

žrtve, ki so umrli za domovino v 1. in 2. svetovni vojni ter med osamosvojitveno vojno kot tudi vsem

drugim pokojnim krajanom. K spomeniku smo položili cvetje. Govor je imela predsednica sveta KS Birčna vas Majda Meštrić, ki je izpostavila vrednote, kot sta svoboda in mir. V programu so sodelovali učenci OŠ Šmihel, podružnična šola Birčna vas z učiteljicama in pevska skupina Kronce z Uršnih sel. Program je povezovala učenka Isabela Bogataj. Spominsko slovesnost so pripravili krajski, člani KO ZB za vrednote NOB Birčna vas in Svet KS Birčna vas, sodelovali pa so tudi krajski iz Uršnih sel. Vreme se nas je usmililo, dež je ponehal dobro uro pred slovesnostjo in nadaljeval kmalu po koncu prireditve.

*Bogdan Mali,
predsednik KO ZB NOB Birčna vas*

Na komemoraciji so nastopile Kronce.

Nastop Ženske vokalne skupine Zimzelen v Gabrju

V sredo, 29. 10. 2025, je v vasici Gabrje pod Gorjanci zazvenela lepo zvoneča slovenska partizanska pesem.

V goste je na povabilo predsednika ZB NOB Novo mesto Dušana Černeta prišla Ženska vokalna skupina Zimzelen iz Nove Gorice z zborovodjo Urošem Cejem. Ženska vokalna skupina ZIMZELEN Nova Gorica je bila ustanovljena v drugi polovici leta 2017 z namenom prepevanja in ohranjanja pretežno partizanskih in tudi domoljubnih ter narodnih pesmi. Pevke so se nam predstavile v Kulturnem domu v Gabrju s koncertom, ki so mu nastopajoče dale naslov Pesmi, ki ne smejo v

pozabo. Koncert so nastopajoči pripravili v počastitev 80. obletnice konca 2. svetovne vojne.

Pevke skupine Zimzelen, ki letos praznujejo osmo leto delovanja, so predstavile izbor domoljubnih pesmi, s katerimi ohranjajo slovensko glasbeno dediščino doma in tudi v tujini.

Pevke so s svojim nastopom, energijo, pogumom in petjem navdušile občinstvo v dvorani, ki je številne pesmi odpelo skupaj z nastopajočimi. Večer je minil v prijetnem, domačem vzdušju.

Po nastopu je sledilo prijetno druženje ob dobrotah, ki so jih pripravile članice KO ZB NOB Gabrje. Poslovili smo se z mislijo, da pevke kmalu spet obišejo Dolenjsko.

*Irena Šega,
KO ZB NOB Gabrje*

*Ženska vokalna
skupina
Zimzelen*

Že 20. pohod v spomin na prvi organizirani partizanski napad na Dolenjskem

V soboto, 8. 11. 2025, smo člani Občinske organizacije ZB za vrednote NOB Škocjan v sodelovanju z Združenjem borcev za vrednote NOB Novo mesto, Občino Škocjan in KS Bučko organizirali že 20. tradicionalni pohod iz Škocjana na Bučko v spomin na prvi organizirani partizanski napad na Dolenjskem.

Napad se je zgodil v noči iz prvega na drugi november leta 1941, in sicer na nemško postojanko na Bučki. Cilj napada je bil preprečitev izseljevanja domačinov v nemška taborišča in na njihove domove naseljevanje nemških Kočevarjev. Ob napadu je bilo več partizanov ranjenih, težkim ranam pa je podlegel 19-letni partizan Jožko Sašek iz Ljubljane.

Pobudnik in organizator prvih pohodov je bil takratni predsednik in član OO ZB Škocjan Andrej Žabkar. Pohode je najprej organiziral po različnih trasah, zdaj pa zaradi lažje organizacije že vrsto let pohode vodimo po isti trasi z dvema postankoma, in sicer pri družini Šterk v Hrastuljah in pri zidanci družine Smrekar na t. i. Hribu.

Pohodnikom so se na Bučki pri gasilskem domu priključili tudi pripadniki 1. spominskega dolenjskega partizanskega bataljona, praporščaki, župan občine Jože Kapler in slavnostni govornik Matjaž Nemec, poslanec v Evropskem parlamentu. Skupaj smo odšli do spomenika padlemu borcu, kjer je delegacija v spomin položila venec.

V nadaljevanju je bila v Kulturnem domu Bučka slovesnost, ki jo je s himno začel baritonist Zdravko Perger. V nadaljevanju se je zvrstilo več nastopajočih, zbrane pa sta nagovorila tudi župan Jože Kapler in slavnostni govornik Matjaž Nemec, čigar govor v celoti objavljamo v nadaljevanju.

Na proslavi smo podelili pisne zahvale za večletno sodelovanje ob novembrskih prireditvah in pomoč pri izvedbi pohodov Andreju Žabkarju, Osnovni šoli Frana Metelka Škocjan in Podružnici Bučka, ter letošnji voditeljici prireditve Marinki Cerinšek.

Po proslavi je sledilo družabno srečanje, vsem prisotnim pa so postregle članice Društva podeželskih žena Bučka tradicionalno »bučensko enolončnico«.

*Janko Škoporc,
predsednik OO ZB NOB Škocjan*

Na slovesnosti so bila podeljena priznanja.

Pohodniki so prehodili pot od Škocjana do Bučke.

Matjaž Nemec, slavnostni govornik na slovesnosti, Bučka 2025

*Spoštovani župan Občine Škocjan, gospod Jože Kapler,
spoštovani predsednik Občinske organizacije Zveze
borcev za vrednote NOB Škocjan, gospod Janko Škoporc.*

*Cenjeni predstavniki ostalih območnih in občinskih
Združenj za vrednote narodnoosvobodilnega boja,
cenjeni predstavniki veteranskih in domoljubnih
organizacij.*

Spoštovani vsi zbrani, lep dober dan želim.

*Že dvajseto leto uvod v kulturno obeležje na Bučki
spremlja spominski pohod. Na tem mestu lepo
pozdravljam tudi vse pohodnike ter se jim
zahvaljujem za ohranitev te lepe tradicije.*

*Obeležujemo 84. obletnico prvega organiziranega
partizanskega napada na nemško postojanko na
Bučki.*

*To je bilo domoljubno dejanje, ki je za vselej
zaznamovalo te kraje in njihove ljudi. V najbolj
temačnih časih je opogumljalo slovenski narod in
dvigovalo zavest o upor, čeprav je bila
okupatorjeva sila številčno in po orožju neprimerno
močnejša.*

*Kmalu po pohodu sovražnika na slovenska tla je bila
na Dolenjskem in v Posavju postavljena meja med
dvema okupacijskima silama. Domačine z Bučke in
širšega območja je meja razdelila, že tako neznosno
okupatorjevo nasilje pa še okrepila s stalnim
nadzorom in veliko represijo. Nemci so imeli jasno
težnjo - popolno uničenje vsega, kar je bilo
slovenskega. Ta brutalni cilj so uresničevali s
ponemčevanjem, množičnim izseljevanjem v
nemška taborišča in delovišča ter preseljevanjem
kočevskih Nemcev.*

*Ni odveč spomniti na tragično statistiko Bučke -
ujeta med dve okupacijski sili je ta beležila enega
najbolj tragičnih izidov. Vizgnanstvo so bili od jeseni
1941 prisiljeni skoraj vsi domačini. Le petim je
uspelo ostati na Bučki, medtem ko je v nemških
taboriščih umrlo kar petdeset ljudi s tega območja.
Izgnanstvo, ki ga je doživela ta skupnost, še danes*

Slavnostni govornik Matjaž Nemec

*združuje v jasnem sporočilu – sporočilu
neizmerne trpljenja, pa tudi zaveze, da je to
trpljenje treba preobraziti. Da ga moramo vsi skupaj
predrugčiti – iz spomina v opomin, in žalosti v delo,
ki sedanjim in prihodnjim rodovom omogoča boljše
življenje – v miru in svobodi.*

*Zato vam iskrena hvala, da to pomembno sporočilo
prenašate in živite naprej.*

*Vojne in izgnanstva pa ne beleži zgolj statistika.
Najprej so to zgodbe ljudi. Gre za tragične pripovedi
preživelih in svojcev o krutostih, ki svojega
zloveščega obraza ne kažejo le skozi orožje in
neposredno silo, temveč razčlovečenje, poteptano
dostojanstvo in zlom duha.*

*V totalni represiji pa okupatorju duha slovenstva ni
uspelo zlomiti. Kljub sovražnemu oklepu so mnogi iz
Zasavja, Posavja in Štajerske preko Bučke uspeli
prečkati mejo na, vsaj na videz, varnejšo, italijansko
stran.*

*V noči na 2. november leta 1941 se je skrbno
načrtovana akcija več partizanskih čet končala s
srditim napadom na nemško postojanko na Bučki.
Belokranjska četa je na poti semkaj plačala visok
krvavi davek. Zaradi izdaje je bila skoraj v celoti
uničena. Na Bučki so se bojevali partizani
Novomeške in Mokronoške čete, žal z žrtvami, pod*

streli sovražnika je padel tudi študent Joško Sašek. Nemška vojska z Bučke ni bila pregnana. Je pa ta partizanski napad po celotnem slovenskem ozemlju zasidral jekleno zavezo, zavezo o uporabi na videz maloštevilnega, a naroda velikega srca, ki ga ni mogla pokoriti niti mnogo močnejša okupatorska sila.

Spoštovane in spoštovani, vse prevečkrat se danes pomen narodnoosvobodilnega boja razlaga preveč poenostavljeno. Zato je treba jasno povedati - ni šlo le za osvoboditev slovenske zemlje izpod terorja nacifašizma. To dejanje je imelo in ima mnogo daljnosežnejše posledice. Vodilo je tudi do rojstva slovenske državnosti, ki smo jo desetletja kasneje ponovno izbrili. Združeni smo bili v plebiscitarni volji, da bomo živeli v svoji državi in o svoji usodi odločali sami.

A vprašajmo se danes – po kaj hodimo v preteklost? Zakaj nas skupna zgodovina, ki bi nas morala združevati, tako pogostokrat deli?

In prepričan sem, spoštovani in spoštovane, da vsi tukaj zbrani ne hodimo v preteklost zgolj po spomine, temveč po nauke, ki so v času sodobnih izzivov vse bolj in ne vse manj aktualni. Svoboda narodov ter sobivanje ljudi v miru sta namreč ta čas na veliki preizkušnji.

Žal ne delijo vsi teh spoznanj. Še vedno jih mnogo v preteklost hodi po delitve in po ideologije, ki so nekoč svet pahnile v neznosno trpljenje. Po dokaze nam ni treba hoditi daleč. Dovolj je pogled na televizijo ali nekaj klikov po spletu in že imamo pred očmi grozljive podobe vojn in uničenja. Trpljenje, ki so ga žal tudi domačini Bučke izkusili pred več kot osemdesetimi leti, je ta čas vsakdan milijonov ljudi; v Gazi, Ukrajini, Sudanu in drugod.

Po kaj torej hodimo v preteklost?

Po nauke solidarnosti, miru in sobivanja ali po alibije za izkoriščanje ljudi in narave, za prevlado kapitala nad človekom, za opravičevanje, da je v imenu oblasti dovoljeno vse?

Razmere po svetu so odmev te dileme – med prav in narobe.

In ne moremo se več opirati na preprosto tezo, da sta edini merili te dileme mir ali vojna. Narava in milijoni ljudi po vsem svetu so danes na robu zloma zaradi izkoriščanja naravnih virov in posledično podnebnih sprememb. Pregreti sistem globalnega

kapitalizma povečuje neenakosti, izkoriščanje in revščino.

Vojne, konflikti in slabe gospodarske razmere silijo milijone ljudi v begunstvo. Vse pogosteje se normalizira ideja, da lahko kapital in oblast odmerjata položaj šibkejšim, medtem pa človekove pravice ostajajo talka razkrajajočega se multilateralizma. Svetovni red vse bolj krajajo enostranske zahteve populističnih in pogosto avtoritarnih politikov.

Vse ustvarja okoliščine za populizme in radikalizme, ki delijo svet na »nas« in »njih«, delijo na boljše in slabše - na tiste, ki naj bi imeli »pravo« vero, barvo kože ali narodnost in tiste, ki ne.

Slovenija je polnopravna in spoštovana članica Evropske unije, ki temelji na vrednotah antifašizma in antinacizma. Biti del te izjemne družine, ki so jo zasnovali očetje Evropske unije, pa ni le privilegij. Je predvsem odgovornost.

Spoštovani.

Slovenski narod se ponaša z bogato in uporno dediščino narodnoosvobodilnega boja. Naši rojaki so za svobodo in mir dali svoja življenja. **Zato mi vemo, po kaj hodimo v preteklost. Tja ne hodimo po delitve, temveč po moč in pogum, po sporočilo miru in solidarnosti.**

Vsak korak na tej poti šteje. Tudi sam si prizadevam, da narodnoosvobodilni boj ne bo utonil v pozabo. V Evropskem parlamentu sem oktobra organiziral razstavo o Partizanski bolnici Franja, leti poprej razstavo o vrednotah antifašizma in o Borisu Pahorju.

Glas Slovenije v Evropskem parlamentu je in ostaja močan. Na to moramo biti ponosni.

Ravno pred nekaj dnevi je vseevropska pobuda pod okriljem slovenskega Inštituta 8. marec za dostopen in varen splav, My Voice, My Choice, zbrala več kot milijon podpisov ter dobila veliko podporo na pristojnem odboru Evropskega parlamenta. To so koraki poguma - narediti, kar je prav.

Narediti prav pomeni boriti se za svobodo, za mir, za človeka in njegovo dostojanstvo. Danes se na Bučki poklanjamo borkam in borcem narodnoosvobodilnega boja. Ti so v somraku vojne v ljudeh prižgali upanje – za svobodno slovensko zemljo.

Slava našim borkam in borcem! Naj jim bo lahka slovenska zemlja.

Hvala vam.

KO ZB Žabja vas se je s predavanjem poslovila od leta 2025

Dejavnosti krajevne organizacije ZB Žabja vas smo z decembrom 2025 pripeljali do konca. Veliko je bilo dogodkov, ki smo se jih udeleževali v čim večjem številu, marsikaj smo organizirali tudi sami. Z dejavnostmi smo se povezovali, pridobivali nova spoznanja, se srečevali s člani drugih krajevnih organizacij, utrjevali in branili vrednote NOB.

Za srečanje in predavanje v decembru 2025 je članici naše krajevne organizacije, tov. Hedi Kastelic, uspelo povabiti prof. Marka Laha. Tov. Lah je obširno raziskal partizanske vojne bolnice po Sloveniji, še posebej natančno je raziskal bolnišnico v Trnovskem gozdu.

Ta bolnica je prve partizanske ranjence sprejela v decembru 1943. Zgrajena je bila osrednja stavba s spremljajočimi objekti. Obsegala je več manjših bolnišničnih postojank in dve okrevališči. Delovala je na več lokacijah na težko dostopnih terenih. Ranjenci so imeli med transportom zavezane oči, saj je vedno obstajala nevarnost odkritja ali izdaje kraja bolnice.

V letih 1944 in 1945 so bili na Notranjskem in Primorskem hudi boji in vse več ranjenih partizanov. V bolnici v Trnovskem gozdu so se zdravili ranjenci Vojkove čete, borci bataljona Simona Gregorčiča, Južnoprimskega odreda in 9. korpusa.

Pomoči potrebnih je bilo čedalje več. Vodstvo se je odločilo za postavitve večje bolnice na še težje dostopnem kraju. Vodja bolnišnice je bila mlada zdravnica Pavla Jerina, mati našega predavatelja Marka Laha.

Delovanje takih bolnišnic si je težko predstavljati ob misli na prisotno skrb za varnost, kje dobiti

Predavanje Marka Laha

pripomočke, zdravila, kader, sanitetni material, hrano ...

Dr. Pavla je bila izjemna ženska. Njena delavnost, pogum, iznajdljivost, sprotno reševanje najhujših težav so vzbujali globoko spoštovanje sodelavcev, ranjencev in borcev. Ob pobegu ene od medicinskih sester so se odločili preseliti vse ranjence v enem dnevu na nov teren. Za izvedbo te akcije so bili potrebni nadčloveški napor.

Od jeseni 1943 do konca vojne se je v bolnici zdravilo 1600 ranjencev, umrlo jih je 51.

V Trnovskem gozdu ni več ostankov stavb bolnice PAVLA, postavljena pa so obeležja, ki pričajo o mladi zdravnici, humani pomoči ranjencem, o ranjencih in pogumnih partizanih.

Prof. Marku Lahu smo hvaležni za zanimivo predstavitev bolnice PAVLA in njegove matere Pavle. Z zanimanjem pričakujemo izid njegove knjige.

Predavanju je sledil kulturni program na temo NOB. Istega dne smo sprejeli tudi tri nove člane krajevne organizacije ZB, za zaključek pa smo imeli prijetno druženje ob pogostitvi.

*Jožica Fabjan,
predsednica KO ZB NOB Žabja vas*

KO ZB NOB Uršna sela v letu 2025

Uršenska borčevska organizacija deluje v okviru Združenja borcev za vrednote NOB Novo mesto (v nadaljevanju Združenje). Domuje v prostorih Doma krajanov, kjer je nameščen arhiv, drugo gradivo in prapor. Povprečna starost članstva je 65 let (najmlajši šteje 23 let, najstarejši 98 let). Od članstva je umrla 1 tovarišica. Časopis Svobodna beseda prejema 20 članov. Veseli nas, da imamo med člani udeleženca NOB in 15 vojnih veteranov (osamosvojitvena vojna za Slovenijo – 1991).

Delujemo domoljubno, prostovoljno, nevladno, neprofitno in protifašistično in v okviru civilne družbe. Za uresničevanje skupnih ciljev imamo člani pozitiven odnos do vrednot narodno osvobodilnega boja 1941–1945.

V letu 2025 smo bili prisotni na več prireditvah ob obletnicah dogodkov med NOB na območju Dolenjske, Bele krajine in drugod, tudi s prisotnostjo praporščaka s praporom.

Ob praznovanju 50. obletnice krajevne skupnosti Uršna sela smo se 17. maja številčno udeležili prireditve v prostorih balinišča na Makutah, tudi s praporom organizacije. Iskrene čestitke in prejemnikom priznanj.

S člani gabrske borčevske organizacije smo se 14. julija udeležili strokovne ekskurzije »Na Kočevsko«. Ogleдали smo si Kočevsko Reko, muzej v prostorih TIC-a, skrivnostni bunker Škrilj z vodenjem, Reško jezero, Kolpsko dolino ter se prijetno družili ob dobri hrani in domači kapljici v hotelu Kovač v Osilnici.

Na Uršnih selih je 16. septembra popoldne pustošilo neurje in delno poškodovalo spomenik

NOB na pokopališču. Tu je pokopanih tudi devet borcev Belokranjske čete, ki so padli na Gornjih Lazah. V naslednjih dneh smo obeležje uredili (na nagrobniku obnovili črke napisov, oprali robnike, posadili cvetje, delno obžagali okrasno drevje, očistili okolico ...). Delo smo nadaljevali tudi pri spomeniku NOB v središču naselja (oprali celoten spomenik, posadili cvetje, odstranili drevo ...), obnovo spominskega obeležja pa nadaljujemo letos. Ob tem naj se v imenu vodstva organizacije iskreno zahvalim članu Antonu Erjavcu in njegovi ženi Valčki, ki sta opravila zahtevnejši del obnove, pa tudi ostalim prisotnim članom.

Med letom na domovih obiščemo starejše in bolehnne člane, predvsem ob rojstnih dnevih, dnevu žena, novem letu ...

V septembru nas je v 91. letu zapustila dolgoletna članica Marija Beg z Gorenjih Sušic. Na zadnjo pot smo jo pospremili na pokopališču v kraju bivališča s prisotnostjo praporščaka, položenim cvetjem in sveč ter izrekom sožalja svojcem.

Predstavil sem del opravljenih nalog, ostali dogodki pa bodo vsebinsko podani na letošnjem zboru članov, na katerem bodo podeljene izkaznice novim članom in zahvale zaslužnim članom. Prav tako bo izvoljeno novo vodstvo organizacije, saj sedanjemu poteče štiriletni mandat.

Na opravljeno delo sem ponosen, za kar gre zahvala tudi članom. Z našo dejavnostjo in prisotnostjo smo prepoznavni tako v domačem okolju in drugod.

*Bojan Blatnik,
predsednik KO ZB NOB Uršna sela*

*Skupaj s KO ZB
NOB Gabrje na
Kočevskem*

KO ZB za vrednote NOB Mestne njive - Ločna - Mačkovec v letu 2025

V letu 2025 smo aktivnosti izvajali skladno s sprejetim programom dela ter obeležili več pomembnih zgodovinskih dogodkov. Leto smo začeli 22. januarja s spominsko slovesnostjo ob obletnici rojstva Katje Rupena, kjer smo poudarili njen prispevek k emancipaciji žensk in pomen NOB za razvoj pravičnejše družbe. Januarja je 100 let dopolnila tudi naša članica Anica Žnidar, ki smo jo ob jubileju obiskali in ji izrekli priznanje.

Marca smo izvedli zbor članov, pregledali opravljeno delo ter sprejeli program aktivnosti za tekoče leto. V kulturnem delu smo ob 100-letnici rojstva počastili spomin na pesnico in partizanko Vida Brest. Udeležili smo se spominske slovesnosti na Javorovici v spomin padlim borcem IV. bataljona Cankarjeve brigade ter tradicionalnega pohoda Novo mesto v žici ob dnevu upora proti okupatorju. Maja smo se udeležili državne proslave v Ajdovščini ob 80-letnici ustanovitve prve slovenske narodne vlade.

Sodelovali smo pri praznovanju krajevnega praznika KS Ločna-Mačkovec ter se julija udeležili

*Kip Katje
Rupena pred OŠ*

partizanskega mitinga in ogleda na Baza 20. Oktobra smo pripravili spominsko slovesnost pri spomeniku obešenim partizanom ob Prisojni poti v Novem mestu. Ob dnevu spomina na mrtve smo uredili spominska obeležja in se udeležili komemoracije.

Skozi leto smo tesno sodelovali s šolami, zlasti z Osnovno šolo Center, ter redno skrbeli za spominska obeležja in člane. Zaradi zmanjšanja članstva, ki trenutno šteje 40 članov, od tega polovico starejših od 80 let, se soočamo z organizacijskimi izzivi, vendar kljub temu ohranjamo aktivno delovanje in sodelovanje z drugimi krajevnimi organizacijami.

*Mitja Gros,
predsednik KO ZB NOB
Mestne njive - Ločna - Mačkovec*

Spominska prireditev ob 82. obletnici obešanja dveh partizanov

Druga svetovna vojna ni bila le čas velikih bitk in političnih odločitev. Bila je predvsem čas ljudi. Ljudi z imeni, obrazi, družinami in sanjami.

In prav tem ljudem smo člani KO ZB za vrednote NOB Center Novo mesto 30. 12. 2025 dopoldan pripravili spominsko slovesnost pred spomenikom obešenima partizanoma, obenem pa smo počastili tudi spomin na vse padle borce, mučene žrtve in ustreljene talce, ki so dali svoja mlada življenja za najvišji cilj: svobodno domovino. Pred 82 leti se je konec decembra na Glavnem trgu

zgodil hud zločin. Po nalogu nemškega okupatorja so domobranci kruto mučili in usmrtili dva mlada partizana, ki sta se odzvala klicu OF. Zverinsko mučena in pretepena talca Alojz Gabrovec in Franc Janc sta bila zaradi naklonjenosti osvobodilnemu gibanju obsojena na smrt. Po ukazu okupatorja so domobranci že en dan prej postavili vešala. Mlada talca sta morala stopiti na lesen podstavek, okrog vratu jima je krvnik zavezal vrv in spodbil stojali. Ker je bila vrv predolga, sta se nesrečnika dotaknila tal. Ponovno sta morala stopiti na stojali, tokrat je

Alojz Gabrovec obvisel, Franc Janc pa je moral še dvakrat skozi nečloveško ravnanje. Tega ni mogel več gledati niti nemški vojak, ki je odrinil domobranca, okoli droga navil predolgo vrv, nesrečniku so še spodvili noge, da se ne bi ponovila prejšnja kalvarija, in tako pospešili smrt nesrečnega Janca.

V opomin meščanom sta mrtva partizana visela še dva dni, proti večeru pa so ju končno sneli in na skrivaj zagrebli na robu mestnega pokopališča. Priče temu zločinu so izjavile, da se je po tej moriji iz gostilne še pozno v noč slišalo pijano petje: »Pa so gavge zaškripale, pa ju je hudič vzeli!«

Lep, sončen decembrski dan je polepšal našo prireditev, s katero smo se poklonili vsem, ki so žrtvovali svoja mlada življenja. Spremljali so nas glasba, ples, recitacije in ploskanje gledalcev.

Spominsko prireditev je povezovala Vera Splichal, predsednik Združenja Dušan Černe je spregovoril o Novem mestu med drugo svetovno vojno. Za uvod v kratko slovesnost je poskrbel desetletni Luka Župevc, ki je na harmoniko zaigral »Hej brigade« in požel velikaplavz.

Članici KO Žabja vas tovarišici Silvi Kužnik, ki je recitirala pesem »Kje ste moji bratje« pesnice Antonije Ivanež, sta se z recitacijami Kajuhovih

pesmi pridružila dijaka novomeške gimnazije Luna Goršek ter David Matjašič, prava paša za oči pa je bila folklorna mladinska skupina društva »Kres«, ki je ob glasbeni spremljavi odplesala venček belokranjskih plesov in poskrbela za nepozabenspomin.

Tokrat je s pesmijo »Hej brigade« zaključil prireditev nepogrešljivi harmonikar Peter Moravec, pod zastavami, plapolajočimi v vetru, pa so ponosno stali praporščaki in člani Spominske partizanske čete, ki so s svojo prisotnostjo še bolj oplemenitili pomembnost dogodka.

S čaščenjem in poklonom vsem padlim borcem ter žrtvam nacifašističnega terorja ohranjamo spomin na junake, ki so za svobodo darovali svoja življenja.

So spomin, opomin in naša velika obveza, da nikoli več ne bomo dopustili, da se ponovijo strahote druge svetovne vojne!

Vera Splichal,
predsednica KO ZB NOB Center

99-letni Danilo Ivančič se še spomni na boj in padle soborce v Hinjah 4. januarja 1945

V Hinjah sta drug zraven drugega postavljena dva spomenika iz obdobja NOB. Na večja naravna kamna sta privijačeni spominski kamniti plošči v

spomin na padle borce in žrtve ter na padle borce 5. bataljona VDV. Spomenik ob cesti Dvor – Kočevje z imeni 67 borcev in 21 žrtev ter z napisom »Čast in

slava padlim v revoluciji». Postavil ga je KO ZB za vrednote NOB Hinje. V spomin na bitko v Hinjah 4. 1. 1945 na ta dan vsako leto pri spomeniku poteka spominska slovesnost, ko skupaj z Občinsko organizacijo ZB za vrednote NOB Žužemberk prižgejo svečo in položijo cvetje k spomeniku tovariši iz Združenja protifašističnih borcev za vrednote NOB in veteranov Koper. Čas, ko se je končala 2. svetovna vojna, se vse bolj odmika in vse manj je med nami tovarišic in tovarišev, ki so bili udeleženci narodnoosvobodilnega boja slovenskega naroda. V veliko čast nam je bilo, da je bil na slovesnosti prisoten še zadnji živeči borec in udeleženec te bitke 99-letni tov. Danilo Ivančič. V kratkem nagovoru se je spomnil takratnih dogodkov, ko je v Hinjah v velikem mrazu in snegu potekal boj z nemškim okupatorjem, v katerem je

izgubilo življenja enajst Danilovih tovarišev s Primorske. Prisotne je pozdravil župan Občine Žužemberk Jože Papež, v kratkem kulturnem programu pa so sodelovali pevka ljudskih in borbenih partizanskih pesmi Marjetka Popovska, harmonikar Miran Pečenik in recitatorka Dragica Blagojevič.

Fotografija in besedilo: Darko Pucelj

V SREDIŠČU

Pohod XIV. divizije na Štajersko

Letos mineva 82 let od pohoda XIV. divizije slovenske narodnoosvobodilne vojske na Štajersko – pomembnega in pogumnega dogodka slovenskega odporniškega gibanja med drugo svetovno vojno. V začetku leta 1944 je vodstvo gibanja poslalo dobro organizirano XIV. divizijo, ki jo je sestavljalo več elitnih partizanskih enot, na Štajersko z namenom okrepitve boja, povezanosti in mobilizacije. 6. januarja je iz Suhorja pri Metliki krenilo 1.112 borcev in bork, ki so v težkih razmerah premagali skoraj 310 kilometrov dolgo pot s številnimi spopadi. Divizija je izgubila skoraj

polovico članov, a dosegla cilj: utrdila odpor na Štajerskem. Pohod ostaja simbol poguma, tovarištva in žrtvovanja. V spomin na odhod divizije Združenje borcev za vrednote NOB Metlika vsako leto organizira odmevno spominsko slovesnost na Suhorju. Slavnostni govornik na letošnji slovesnosti 10. januarja je bil minister za obrambo, mag. Borut Sajovic, ki je v svojem nagovoru poudaril pomen ohranjanja zgodovinskega spomina ter vrednot, ki so oblikovale našo državo.

Predavanje mag. Gregorja Jazbeca o pohodu XIV. divizije

Združenje borcev za vrednote NOB Novo mesto je v sodelovanju s Knjižnico Mirana Jarca organiziralo predavanje o pohodu legendarne XIV. divizije na Štajersko ob 81-letnici pohoda. 9. 10. 2025 je

vojaški psiholog Gregor Jazbec popolnoma polnem atriju knjižnice obiskovalcem v dvournem izčrpnem predavanju najprej orisal stanje v okupirani Sloveniji 1943, spregovoril o

načrtovanju pohoda in strateških nauk le-tega, predstavil sam pohod ter izhajajoče taktične nauke, ponudil na ogled bogato fotodokumentacijo in opisal usodo XIV. divizije ter njenega poveljniškega po pohodu in kasneje po končani vojni.

Naj spomnimo, da je bil vdor tako velike in močne partizanske enote na območje nemškega rajha edinstveno dejanje, ki je odločilno zanetilo upor proti okupatorju ter razvoj partizanskega gibanja v severovzhodnem delu Slovenije. Ravno ta del Slovenije je hotel nemški okupator popolnoma ponemčiti, priključiti ozemlje nacistični Nemčiji in dokončno izbrisati slovenski narod. Temu primeren je bil tudi teror, ki so ga nemške oblasti izvajale na Štajerskem.

Čeprav je bila divizija na svojem dvomesečnem pohodu v hudih zimskih razmerah in ob stalnem boju s sovražnikom ter nečloveškim trpljenju skoraj popolnoma uničena, čemur je botroval tudi niz napačnih odločitev partizanskega poveljstva in političnega vodstva OF, so se enote, ki so preživele

in ostale na Štajerskem, ponovno zbrale, pritegnile nove borce in razplamtele partizansko gibanje ter upor na tem delu okupiranega območja.

Gregor Jazbec, ki sicer predava slušateljem vojaških šol in tečajev, je s tem predavanjem nadaljeval svoja gostovanja v Novem mestu, kjer je v letu 2024 predstavil svoj študijski primer Zaključni boji v Sloveniji leta 1945, pred časom pa tudi še vedno zelo zanimivo in aktualno bitko na Sutjeski.

Intervju z Gregorjem Jazbecem:

»Navdih za novo delo, dejavnost ali analizo pride kar sam od sebe.«

Gregor Jazbec je rojen v Trbovljah, kjer je obiskoval Gimnazijo Trbovlje, zaključil pa je študij psihologije na ljubljanski Filozofski fakulteti ter znanstveni magistrirjal na Fakulteti za družbene vede.

Leta 1998 se je zaposlil v Slovenski vojski kot vojaški psiholog in v začetnem obdobju skrbel predvsem za psihološko pripravljenost enot za delovanje na misijah. Leta 2007 se je v okviru študija v Združenih državah Amerike izpopolnil na področju bojnega stresa.

Od leta 2009 je učitelj vojaške psihologije na Centru

vojaških šol. Poleg poučevanja je opravil tudi obširno raziskovalno delo s področja delovanja človeka v vojni.

Je avtor številnih knjig in serije strokovnih člankov v reviji Obramba, mentor številnim slušateljem vojaškega in civilnega šolstva, gostujoči predavatelj na ljubljanski Fakulteti za družbene vede in mariborski Filozofski fakulteti, kot redni gost knjižnic in srednjih šol pa svoje znanje in izkušnje predaja tudi zainteresirani javnosti in mlajšim rodovom ter tako bogati lokalno skupnost.

Januarja 2025 ste ponovno gostovali v Novem mestu, tokrat s predavanjem o pohodu XIV. divizije na Štajersko leta 1944. Ob vseh temah, ki ste jih v preteklosti že strokovno obdelali in tudi izdali v knjigah, kaj vas je pritegnilo, da ste se odločili preučiti, ponovno raziskati ter pripraviti predavanje o podvigu legendarne partizanske enote?

Gre za še en primer analiz spopadov, da se lahko kaj naučimo iz dobrih in slabih praks vojaškega vodenja. Vojaki, kako se načrtuje, uri in vodi, civilisti pa, zakaj si vojne ni želeli. »Štirinajsta« je izdelana v sklopu primerov strateškega vojaškega vodenja, ki bodo izdani v prihajajoči knjigi Vojna 3. Gre za primer, kako se ne načrtuje operacije, pa tudi primer, kako dobro se je vodilo na taktičnem nivoju in kakšno izjemno moralo lahko premore slovenski vojak. Je pa tudi nazoren kazalnik, kako se je del Slovencev odzival na partizansko gibanje, tako v odklonilnem kot podpornem smislu.

O pohodu divizije na Štajersko je bilo objavljenih že mnogo knjig, strokovnih člankov, pričevanj in drugega dokumentarnega materiala. Na kaj ste se vi osredotočili in kaj ste želeli novega povedati oz. dodati že obstoječemu zgodovinopisju?

V resnici sem stal na hrbtih velikanov. Vse je bilo že raziskano in napisano, preživeli, ki bi mi lahko dopolnili zgodbo, pa praktično ni več. Tako da predstavitev načrtovanja in pohoda nista nič novega, zgolj dana sta v tak format, da spodbujata razmišljanje in učita že med samo razlago. Dokaj avtorski dodatek je na koncu – pri analizi, ki kaže, zakaj se je pohod speljal, kot se je, pri usodah posameznih enot in akterjev, pa tudi pri psiholoških, torej osebnostnih in vodstvenih profilih ključnih poveljnikov.

Kaj vas je pri preučevanju pohoda XIV. divizije na Štajersko najbolj presenetilo oz. ostalo v spominu?

Količina napak pri načrtovanju pohoda, tako na političnem kot vojaškem vrhu, ter izjemna trdoživost štirinajste. Posebej zanimiva pa mi je bila preslikava pohoda na teren – obiskal sem bolj ali manj vse ključne točke pohoda in poskušal na licu mesta rekonstruirati dogodke, odločitve in spopade.

Pri tem se mi je spet potrdilo, kako ključen je teren za razvoj operacij. Zanimivi so bili tudi spomini in mnenja domačinov.

Eno izmed vaših zelo odmevnih in obiskanih predavanj so bila tudi vaša predavanja o bitki na Sutjeski. Bi lahko našli kakšne vzporednice med obema bitkama oz. vojaškima akcijama?

Težko. Sutjeska je poskus preboja iz obkolitve, medtem ko je štirinajsta poskus infiltracije na nasprotnikovo ozemlje. Taktično gre za dve različni zgodbi. Sutjeska je tudi mnogo bolj »masivna« zgodba, v smislu števila udeležениh sil in žrtev. Je pa res, da določene paralele pa vseeno obstajajo – v obeh primerih je operacijo v taktičnem smislu vodil zelo dober, izkušen in prekaljen kader, morala borcev je bila v obeh primerih izjemna kot tudi stopnja tovarištva in žrtvovanja. Tudi elementi razpada enot, ki so bili prisotni v obeh primerih, so podobni.

Predavate tudi slušateljem šol za častnike Slovenske vojske. Ti praviloma pripadajo mlajši generaciji. Kako kot poklicni oz. šolani vojaki sprejemajo vaše predavanje o pohodu XIV. divizije in kakšne so vaše ugotovitve o vplivih tega primera vojaškega delovanja na njih?

V predavanja ne vpletam politike, tako da se orientiramo na strokovne, tehnične, psihološke in vodstvene elemente spopadov. »Štirinajsta« je ena od 50, 60 primerov, ki obsegajo različna zgodovinska obdobja in narodnosti, in odziv je identičen kot pri drugih – vzbuja močan strokovni interes in željo slušateljev, da bi razumeli mehaniko spopada in nauke za lastno prakso. Ima pa štirinajsta, tako kot drugi primeri iz slovenske zgodovine – ti segajo od druge vojne do osamosvojitvene vojne – pred večino ostalih, tujih primerov, svojevrstno prednost – vzbuja se večji interes, ker je del naše zgodovine in kulture ter se dogaja na našem ozemlju.

Na predavanjih, na katera vas vabijo po Sloveniji, pa med občinstvom verjetno prevladuje nekoliko starejša generacija. Kakšen je pa njihov odziv?

Res je, večinoma je starejša. Po svoje je to dobro, ker je največji izziv predavati prav ljudem, ki o temi

nekaj vedo. Jaz pa imam rad izzive. Je pa res, da bi si želel tudi mlajše generacije – te ta znanja in nauke najbolj potrebujejo.

Drugače pa so odzivi občinstva na štirinajsto, če se orientiramo zgolj nanjo, zelo dobri. Ljudje vrnejo trud s pohvalo in poskušajo pomagati, še dopolniti zgodbo s svojimi pogledi in informacijami, kar je več kot dobrodošlo.

V vseh teh letih gostovanj lahko negativen odziv, vsaj da bi jaz vedel zanj, preštejem na prste ene roke. Rekel bi, da sta bila dva, mogoče trije. Eden od njih je bil ravno pri štirinajsti, a argumenti kritika so bili tako blede, neargumentirani in marginalni, da nima smisla izgubljati besed. Pač ne mara NOB. Ga razumem, ampak za oplemenitenje tega primera potrebujem močnejše argumente in dejstva.

Lahko ocenite, koliko je pohod XIV. divizije na Štajersko globoko v zavesti slovenskega naroda, če sploh in kako se izročila te partizanske enote ohranjajo v SV?

Starejša generacija pohod pozna in ima do njega izoblikovano mnenje. Ni enotno, ga pa ima. Srednjim, sploh pa mlajšim generacijam pa se o tej epopeji niti ne sanja. Zanimivo mi je videti, kako se

jim odpirajo obzorja, ko se soočajo z lastno, težko zgodovino. In prav je, da se - razumevanje naših korenin, podvigov in zablod, nam jasneje pokaže, kdo smo in kam gremo.

Ste med preučevanjem primera naleteli na kakšne težave, ali pa so se morebiti težave pojavile pri vaših predavanjih oz. javnih nastopih?

Nisem. Literature je dovolj, sogovorniki so bili odprti, nasploh imam podporo pri svojem raziskovalnem delu. Še največja težava je, da sem lahko govoril zgolj s peščico udeležencev, pa še to pred leti. Ta generacija, vse njihove izkušnje in pogledi, je na žalost odšla.

Nam lahko zaupate, kakšni so vaši načrti za prihodnost na področju proučevanja vojaških spopadov oziroma ali pripravljate še kakšen nov primer iz obdobja NOB?

Zdaj moram končati pisanje Vojne 3, analize spopadov, ki segajo od srednjega veka pa do šestdesetih let prejšnjega stoletja. Že to je projekt zase. Kaj bo sledilo pozneje, pa v resnici ne vem. Kakor se poznam, navdih za novo delo, dejavnost ali analizo pride kar sam od sebe.

Dušan Černe

Enajsti recital lirike upora

21. februarja smo v Knjižnici Mirana Jarca izpeljali že enajsti recital partizanske lirike. Poslušali smo poezijo, ki ni nastajala v miru toplih sob, temveč v času stiske, nevarnosti in težkih odločitev. To so verzi, zapisani med pohodi, v gozdovih, v skrivališčih, v trenutkih negotovosti, a tudi v trenutkih globoke vere. Partizanska lirika je glas človeka, ki je bil postavljen pred preizkušnjo. Je pesem o strahu in pogumu, o izgubi in upanju, o bolečini in neomajni veri v boljše življenje.

Na recitalu je sodelovalo 12 recitatorjev, iz KO ZB, DU NM, DU Straža, gimnazijski profesor ter veliko dijakov srednjih šol, kar je zelo razveseljivo. Mladi imajo ključno vlogo pri ohranjanju zgodovine in vrednot NOB. S sodelovanjem na recitalu partizanske lirike ne le oživljajo zgodbe poguma in upora, ampak tudi prenašajo sporočila preteklih časov na nove generacije.

Poslušali smo pesmi Mateja Bora, Karla Destovnika - Kajuha, Srečka Kosovela, Edvarda Kocbeka, Iva Brnčiča, Jožeta Brejca, Otona Župančiča, Mirana Jarca, Vide Brest in dve avtorski pesmi Vide Rifelj in Anice Vidmar.

Bogat in pester program je povezovala Vera Splichal.

Na enajstem recitalu lirike smo poslušali glas časa in mladih src, ki so v temi ohranjala svetlobo. Njihove besede so bile zapisane z vero v prihodnost, prihodnost, ki jo danes živimo mi. Naj

ostanejo med nami kot tiha zahvala vsem, ki so sanjali svobodo, da je lahko postala resničnost.

Naj nas njihove besede ne pustijo le v spominu na preteklost.

Naj v nas prebudijo budnost in odgovornost za sedanost!

Vera Splichal

SPOMINI

Dr. Fran Zwitter: 120-letnica rojstva

Uvod

Ob 120-letnici rojstva dr. Frana Zwittra, enega najpomembnejših slovenskih zgodovinarjev 20. stoletja je bil v Beli Cerkvi 27. novembra 2025 spominski večer, ki ga je v sodelovanju z občino Šmarješke Toplice pripravila krajevna organizacija ZZB za vrednote NOB. Obuditev spomina na enega najpomembnejših slovenskih zgodovinarjev je bil v bistvu sprehod skozi čas prelomnih trenutkov slovenske zgodovine 20. stoletja s poudarkom na uresničitvi hrepenenja koroških zamejskih Slovencev, da se po koncu 2. svetovne vojne priključijo k matični domovini Sloveniji oz. takratni Jugoslaviji.

Zwittrovo življenje in delo je bilo zaznamovano z njegovim poreklom koroškega Slovenca, ki je vedel, kaj pomeni biti Slovenec v Avstro-Ogrski, ko te nekateri sosede gledajo ne samo kot drugače govorečega, pač pa velikokrat tudi kot manj vrednega od tistih, ki govorijo nemški jezik. Zwitter je bil verjetno ravno na podlagi življenjskih izkušenj njegove družine že zelo zgodaj prepričan, da se mora slovenski narod končno združiti v Jugoslaviji, državi južnih Slovanov. To upanje o zedinjeni Sloveniji je tlelo v njem vse do konca 1. svetovne vojne, a se žal takrat po vojni ni uresničilo. Njegova severna Koroška, ravno tako pa tudi Primorska, sta po 1. svetovni vojni ostali izven slovenskih etničnih meja, izven meja Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev. Po 1. svetovni vojni,

*Dr. Fran
Zwitter*

posebno po izgubljenem plebiscitu na avstrijskem Koroškem, ko je severna Koroška v celoti pripadla Avstriji in po povečanem nemškem pritisku na Slovence na Koroškem se je njegova zavest o nujnosti odpora proti ponemčenju še dodatno učvrstila v prepričanju, da mora svoj študij posvetiti reševanju tega vprašanja. Verjetno je bil kot gimnazijec podobno nezadovoljen tudi s položajem primorskih Slovencev, ki so po 1. svetovni vojni s t. i. Rapalsko mejo ostali izven meja prve Jugoslavije in v času fašistične Italije doživljali izreden pritisk na vse, kar je slovensko. Slovcem v fašistični Italiji je takrat grozila podobna usoda izbrisa in izginotja kot Slovcem v Avstriji po izgubljenem plebiscitu 1920. Dokončno pa ga je k pokončni slovenski držbi še dodatno prepričalo, ko je Hitler leta 1939 zasedel in priključil k Nemčiji. Zwitter je ponovno videl priložnost za združitev Slovencev v eni državi skozi narodnoosvobodilni

boj v 2. svetovni vojni. Menil je, da je takrat končno prišel čas za zedinjeno Slovenijo in temu cilju je kot redki humanistični intelektualci pogumno posvetil celo svoje medvojno obdobje. Okupacija Jugoslavije leta 1941, še posebej pa razkosanje Slovenije med štiri okupatorje ter direktna priključitev Štajerske k 3. rajhu s Hitlerjevim znanim izrekom ob njegovem obisku Maribora aprila 1944: »Naredite mi to deželo zopet nemško!« pa je za Zwittra zagotovo odločilna, da se je neomajno opredelil za aktivno vključitev v odpor proti okupatorjem. Po zmagi naprednih sil nad nacizmom in fašizmom leta 1945 pa je prizadevanja za pravičnejše meje slovenstva nadaljeval še praktično vse svoje delovno obdobje, ko je po letu 1945 aktivno sodeloval v povojnih diplomatskih pogajanjih za nove jugoslovanske oz. sedanje slovenske državne meje.

Jezikovna karta Avstro-Ogrske, Habsburška monarhija 1815–1915, Priloga II

Življenjska pot

Fran Zwitter (Bela Cerkev, 24. oktober 1905–Ljubljana 14. april 1988) se je po novomeški klasični gimnaziji 1924 vpisal na zgodovino in geografijo Filozofske fakultete v Ljubljani. Po drugem letniku je nadaljeval študij na Dunaju, kjer je še utrdil kleno narodno zavest, ki mu jo je vcepil oče, po rodu Korošec. Disertacijo o Postanku in razvoju starejših kranjskih mest in trgov je zagovarjal na Univerzi v Ljubljani 1929 in se s tem vključil v prvo generacijo, ki je na njej začela in sklenila študij. Sprva je bil zaposlen kot asistent na oddelku za geografijo, kmalu pa je dobil štipendijo za dvoletni podoktorski študij na Sorboni (1930–1932). Tam se je seznanil z idejami Françoisa Simianda, kritika faktografskega zgodovinopisja in zagovornika širšega, sociološkega razumevanja zgodovinskega dogajanja. Ta metodološki pristop je zaznamoval Zwittrovo nadaljnje raziskovalno delo, kar je zaslediti v knjigi *Prebivalstvo na Slovenskem od XVIII. veka do današnjega dne* (1936). Obenem je začel preučevati razsvetljenstvo, francosko revolucijo in Napoleonovo epopejo, o čemer priča monografija o nastanku Ilirskih provinc (*Le monde Slave*, 1932), kot tudi uvodna beseda k slovenskemu prevodu Antona T. Linhartarja *Poskus zgodovine Kranjske in ostalih dežel južnih Slovanov* (1981). Po vrnitvi v Ljubljano 1933 se je potegoval za mesto na univerzi, kar pa mu ni uspelo takoj, saj je bil imenovan za docenta šele v letu 1937/38. S svojim nastopnim predavanjem, v katerem je razčlenil vprašanje o razmerju med zgodovino in sociologijo, je nakazal raziskovalno in pedagoško pot, ki jo je nameraval ubrati. Na Filozofski fakulteti je bil prvi predavatelj moderne zgodovine, kar pomeni, da je vnesel v slovensko intelektualno življenje zanimanje za novejša družbene, politične, idejne, demografske in gospodarske procese, ki so grozeče zaznamovali sodobnost (Koroško vprašanje, 1937; Nemci na Slovenskem, 1938). Ker je bil levo usmerjen, kot priča njegovo sodelovanje z revijo *Sodobnost*, si leta 1940 ni pomišljal postati pobudnik Društva prijateljev Sovjetske zveze. Sledenje naj bi po vzpostavitvi diplomatskih odnosov med Beogradom in Moskvo na pobudo KPS povežalo protifašistične struje v enotno politično gibanje. Po napadu osi 6. aprila 1940 na Jugoslavijo in njenem razkosanju so ga fašisti, ki so zasedli Ljubljansko pokrajino, za nekaj dni zaprli. To pa Zwittru ni preprečilo, da bi se v naslednjih mesecih ne vključil v Osvobodilno fronto. Znotraj Odseka za študij meja, ki ga je jeseni 1941 ustanovil IO OF, je zastavil raziskavo o bodoči Zedinjeni Sloveniji, ki je slonela na tezi, da si morajo Slovenci zagotoviti tako Trst kot Celovec. To intelektualno delo so prekinile čistke, s katerimi so Italijani reagirali na razmah partizanskega gibanja v Ljubljanski pokrajini. Marca 1942 je bil konfiniran v lombardsko mesto Aprico, kjer je ostal vse do kapitulacije Italije 8. septembra 1943. Od tam se je prebil domov peš ali z improviziranimi prevoznimi sredstvi. Ta nevarna avantura se je končala v roških gozdovih, kjer je že 12. januarja 1944 postal direktor Znanstvenega inštituta IO OF, zadolženega za zbiranje

virov za zgodovino NOB, predvsem pa za pripravo gradiva, s katerim naj bi Slovenci po vojni utemeljevali svoje ozemeljske zahteve nasproti Avstriji in Italiji, v Istri pa zakoličili mejo s Hrvaško. Svoje delo je od marca 1945 nadaljeval v Beogradu, kjer je na zunanjem ministrstvu postal znanstveni tajnik Inštituta za preučevanje mednarodnih vprašanj in aktivno sodeloval v diplomatskem boju za meje, ki je potekal med 1945 in 1947. Ob koncu te zaposlitve se je vrnil v Ljubljano na Filozofsko fakulteto, kjer je 1948 postal redni profesor obče zgodovine novega veka. Od 1952 do 1954 je bil rektor univerze, od 1954 do 1956 pa njen prorektor. L. 1953 je postal dopisni, 1958 pa redni član SAZU, pozneje tudi dopisni član JAZU in SANU. Imel pa je seveda še vrsto drugih funkcij kot predsednik Zgodovinskega društva za Slovenijo (1948–1966), predsednik Zveze zgodovinskih društev Jugoslavije (1954–56), dejanski predsednik Slovenske matice (1975–1978), vodja Zgodovinskega inštituta Milka Kosa SAZU (1972–1988). Njegov delokrog se ni omejeval samo na Jugoslavijo, saj se je redno udeleževal mednarodnih zgodovinskih kongresov, pri čemer velja omeniti, da je za kongres v Stockholmu (1972) napisal odmevno razpravo Nacionalni problemi v habsburški monarhiji. Prav tako pomembno je bilo njegovo sodelovanje pri Zgodovini narodov Jugoslavije, saj je v tem okviru prvi prikazal razvoj Slovencev od srede 17. do konca 18. stoletja. Med številnimi zadolžitvami, ki jih upokožitev 1975 ni prekinila, je bilo tudi Zwitterovo predsedovanje jugoslovanski komisiji za vrnitev arhivskega gradiva iz Avstrije. Zaradi svoje državotvorne vloge med vojno in po njej kot tudi zaradi neumornega znanstveno-pedagoškega dela je Fran Zwitter dobil številna priznanja in odlikovanja. Ta kažejo, da je s svojim umirjenim, a avtoritativnim nastopom znal ohraniti usklajene odnose s socialističnim režimom na oblasti, ki pa vendar niso mogli zakriti rezerve do njegovih vodilnih predstavnikov in njihove politike.

Jože Pirjevec

Poslanstvo Frana Zwittera

Žal se zaradi »višjih« ciljev velesil po koncu 2. svetovne vojne ideje o novih državnih jugoslovanskih mejah, ki naj bi bile na severnih etničnih mejah slovenstva, na Koroškem niso uresničile. Kljub temu pa je bil zelo pomemben uspeh, da so enote slovenske partizanske in Jugoslovanske vojske konec 2. svetovne vojne dosegle in zasedle slovenske etnične zahodne meje, kar je bila po vojni pomembna osnova za mirovna povojna pogajanja z zavezniki. Tako je bila Primorska priključena k Jugoslaviji oz. Sloveniji, a žal brez Trsta, Tržiča, Gorice, Režije in Benečije. Zahodno mejo Republike Slovenije še dandanes

mednarodno pravno opredeljujejo Osimski sporazumi iz leta 1975, ki zagotavljajo in urejajo tudi manjšinska vprašanja Slovencev v Italiji. V letu 2025 beležimo 50. obletnico podpisa Osimskih sporazumov, ki so med drugim uredili tudi potek državne meje med takratno Jugoslavijo, današnjo Slovenijo in Italijo ter vprašanja skrbi za slovensko manjšino v Italiji oz. italijanske narodnostne skupnosti v Jugoslaviji. Ob 120. obletnici rojstva Frana Zwittera smo s spominom na njegovo delo in življenje lahko podoživeli občutek o vznemirjenosti in pričakovanjih slovenskih ljudi v

Zwitterova rojstna hiša v Beli Cerkvi

Karikatura, France Mihelič, Kočevski rog 1944

prelomnih trenutkih zgodovine ob zaključku 2. svetovne vojne, da se ves slovenski narod končno združi v eni državni skupnosti. Žal se to hrepenenje po zedinjeni Sloveniji za mnoge koroške, tržaške, furlanske in beneške Slovence tudi takrat ni uresničilo. V letu 2025, 80 let po zmagi svobodoljubnih sil nad nacifašizmom, se morajo Slovenci v Avstriji in v Italiji še dandanes bojevati za svoje narodnostne in človekove pravice.

V letu 2025 smo obujali spomin na Zwittra in tudi na 70. obletnico sklenitve avstrijske državne pogodbe (ADP), ki je Republika Slovenija kot samostojna država žal še vse do danes ni notificirala. Slovincem v zamejstvu na avstrijskem Koroškem pa je pri zagotavljanju njihovih manjšinskih pravic lahko najbolj v oporo ravno Avstrijska državna pogodba (ADP) iz leta 1955, še posebej njen 7. člen, ki pa v praksi še dandanes ni resnično udejanjen.

Zwittrova znanstvena misel je še posebej aktualna tudi v današnjih časih, ko število Slovencev Italiji ter na avstrijskem Koroškem in Štajerskem še vedno upada. Da se Slovenci v Avstriji soočajo in borijo s sencami preteklosti, nam žal kažejo tudi dogodki iz leta 2025, povezani s Peršmanovo domačijo, s slovenščino na nogometnih tekmah ali pa ideje o oživitvi velikonemških ozemeljskih teženj z novo himno zvezne avstrijske dežele Štajerske in druge oblike nestrpnosti do vsega slovenskega na avstrijskem koroškem in štajerskem, ki tudi v letu 2026 ne ponehajo. Zadnji tak primer se je zgodil v koroškem deželnem zboru, hramu demokracije v Celovcu, ko je bil februarja 2026 zaradi treh besed, izrečenih v

slovenščini, z opominom kaznovan poslanec. Lik Frana Zwittra, njegovo življenje in delo so nam ravno zato tudi danes in v prihodnosti lahko še kako pomembno vodilo in opora v našem pokončnem ravnanju v podpori boju slovenskih zamejskih rojakov, Slovencev v Avstriji za njihove človekove pravice.

Na spominskem večeru v Beli Cerkvi je dr. Božidar Flajšman iz oddelka za zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani predstavil okupacijske meje v času 2. svetovne vojne, ki nam nazorno kažejo, kako je bil v času 2. svetovne vojne slovenski narod obsojen na razkosanje in izbris. Slovenijo so si takrat razdelili štirje okupatorji: Italija, Nemčija, Madžarska in ustaška NDH. Prav zaradi partizanskega odpora med 2. svetovno vojno je slovenski narod preživel in si po zmagi nad nacifašizmom ustvaril prvič v zgodovini svojo državo, republiko Slovenijo v okviru federativne Jugoslavije. Zwittrov nečak, fizik, znanstvenik, izumitelj, filozof, pesnik in pisatelj Andrej Detela, je zbrane popeljal z osebno pripovedjo o spominih na strica Frana in predvajal tri redke zvočne posnetke Zwittrovih povojnih nastopov, med drugim tudi posnetek razprave o Pariški mirovni pogodbi in slovenski zahodni meji v angleščini, posnete 25.11.1946 na radiu WABC v New Yorku. Dr. Branko Kromar, upokojeni obrambni diplomat, pa je osvetlil Zwittrovo življenjsko pot, njegov znanstveni opus ter pomen legitimnosti pri določanju političnih in vojaških ciljev v prelomnih trenutkih slovenske zgodovine 20. stoletja. Še

Spominska plošča na rojstni hiši v Beli Cerkvi

Nagrobni spomenik v Beli Cerkvi

posebej je poudaril pomen Zwittrove znanstvene misli za legitimnost NOB pri osvobajanju slovenskih etničnih ozemelj na koncu 2. svetovne vojne in njen pomen v povojnih mirovnih in diplomatskih pogajanjih Jugoslavije, ko se je odločalo o novih, bolj pravičnih mejah za Slovence. Spominske slovesnosti v Beli Cerkvi so se udeležili tudi podpredsednik ZZB za vrednote NOB Slovenije dr. Ivan Svetlik, nekdanji rektor Univerze v Ljubljani in predsednik komisije za mednarodne odnose Marjan Šiftar ter Borut Likar, predsednik PSZB za vrednote NOB Dolenjske in Bele krajine.

Pripravil Branko Kromar

Viri:

- Fran Zwitter, Jože Pirjevec, SAZU, Ljubljana 1989;
- Obrazi slovenskih pokrajin, Fran Zwitter
- Veliki finale na Koroškem, Franci Strle, samozaložba, Ljubljana 1976;
- *Zwittrov zbornik: ob stoletnici rojstva zgodovinarja dr. Frana Zwittra (1905-1988)*, ur. Peter Štih, Zbirka Zgodovinskega časopisa, 31 (Ljubljana, 2006).
- »Le barbar se lahko roga preteklosti«, CD, Zveza zgodovinskih društev Slovenije, Zgodovinski časopis, Ljubljana 1998
- data.bnf.fr: platforma za odprte podatke — 2011.
- BrozovićD., LadanT. Hrvatska enciklopedija — LZMK, 1999. — 9272 p.
- Karikatura Franceta Miheliča, Kočevski rog, 1944

POSLOVILI SO SE

V spomin tovarišu Anteju Stipanoviću

V oktobru 2025 smo se poslovili od prijatelja in iskrenega tovariša Anteja, dolgoletnega predsednika KO ZB za vrednote NOB Majde Šilc in praporščaka Združenja ZB za vrednote NOB Novo mesto. Na zadnjo pot smo ga pospremili z njemu ljubim praporom, ki ga je nosil Tomaž Jožef, ki ga je pred leti, ko je Ante že resno zbolel, nasledil kot praporščak Združenja.

Ante Stipanović se je rodil med drugo svetovno vojno in kot otrok doživljal pomanjkanje in zlo vojne na Hrvaškem v Dalmaciji. Po gimnaziji je prišel na v Slovenijo in končal železniško prometno šolo v Mariboru, odšel na služenje vojaškega roka in 1968 končal Višjo železničarsko šolo v Zagrebu. Po letu 1972 je prišel v Novo mesto, prevzel odgovornost za delovanje Prometne sekcije Novo mesto v takratnem Železniško-transportnem podjetju Ljubljana.

Z družino je živel v KS Majde Šilc in se aktivno vključeval v ZVR starešin, Rdeči križ in druge organizacije v KS Majde Šilc. Leta 2020 je prejel priznanje Rdečega križa za več kot 25-letno prostovoljstvo v KORK Majde Šilc. Bil je tudi eden od ustanoviteljev ter dolgoletni tajnik Hrvaškega kulturnega društva v Novem mestu (Hrvatska kulturna udruga Novo mesto).

V letu 1999 se je včlanil v Zvezo borcev za vrednote NOB in vse do odhoda v Dom starejših občanov predsedoval KO ZB NOB Majde Šilc. V decembru 2015 je za ohranitev zgodovinske resnice o NOB, spoštovanje njegovih vrednot in za uspešno sodelovanje pri uresničevanju programskih nalog Zveze prejel zlato plaketo Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije.

Ko je začutil nemoč pri vodenju krajevne organizacije, smo se tesneje povezali najprej pri aktivnostih na terenu – prireditvah, nato pa sta se po odločitvi članov krajevni organizaciji preoblikovali v KO ZB za vrednote NOB Kandija Grm in Majde Šilc.

V času, ko je bil Ante Stipanović v DSO Novo mesto,

bolan in nemočen, sem ga pogosto obiskovala, saj se je vedno zanimal, kaj se dogaja v naši organizaciji in Združenju. Vsakokrat je povprašal po članih in posameznikih, za katere mi je naročil, da jih pozdravim. Antejev prapor (razen traku) je

še vedno na prireditvah, saj ga nosi Zoran Župevc, predsednik KO ZB za vrednote NOB Stopiče, uniformo pa je prevzel namestnik praporščaka OO Škocjan. Tako je Ante Stipanović še vedno med nami.

*Marija Rus,
predsednica KO ZB za vrednote NOB
Kandija Grm in Majde Šilc*

Henriku Dralki v spomin

Ob koncu letošnjega oktobra, ko so se dnevi že občutno krajšali, ko je bil v zraku že vonj po trohnobi, pa vonj po pečenem kostanju, ko so listi jesenskih barv poplesavali v vetru in se je narava pripravljala k počitku, je iz naših vrst odšel zadnji vojni veteran NOB in najstarejši občan Občine Dolenjske Toplice, 98-letni major Henrik Dralka.

Rodil se je kot nezakonski otrok 16-letni materi Kočevarici Kristini Dralka. Očeta, pisal se je Tomac, Henrik ni nikoli poznal. V tistih časih je bilo življenje nezakonskih otrok težko in to je občutil tudi Henrik. Mati je kmalu odšla po svetu, se poročila, mali Henrik pa je ostal pri babici Mariji, tudi Kočevarici, in njenemu možu Finku. Živel so na majhni kmetiji na Podstenicah in česar niso mogli narediti sami, so jim na pomoč priskočili vaščani, oni pa so jim usluge povrnili s svojim delom.

Ko je Henrik začel obiskovati šolo, so nastopile težave. Govoril je le kočevarsko, v šoli pa so govorili slovensko. Henrik je bil bister otrok in njegov takratni učitelj Grašič je domačim svetoval, naj nadaljuje šolanje v Ljubljani. Odšel je v Ljubljano in se z ministriranjem preživil sam.

Za božič 1941. leta se je Henrik vrnil iz Ljubljane. Podstenice so bile tako rekoč prazne. V tisti prvi zimi, ko se je Henrik vrnil iz Ljubljane, se je prvič srečal s partizani, ko je odšel v gozd po drva. Na pomlad 1942 se je v vasi pojavila Martinova četa, ki je prebivala blizu Podstenic. Tu je prebivala vse do ofenzive, ki je zajela in požgala vas Podstenice. Henrik se je z družino varno prebijal iz obročev, ker je babičin mož Fink dobro poznal roške gozdove in njihove skrivne globeli. Po končani ofenzivi je Henrikova družina ostala brez doma na Podstenicah. Partizani so jim dodelili eno od izpraznjenih hiš v Starih Žagah, kjer so ob vodi stali mlin, žaga in velik hlev. Čeprav nevajeni mletja, so

se lotili tudi tega. Mleli so za partizane in za okoliške kmetije. Tisto leto je bil Henrik sprejet v mladinsko organizacijo, nato pa v SKOJ.

Poslali so ga v politično šolo, ki je bila na Selih v Erjavčevi hiši. Spomladi 1943 so mu predlagali, naj se aktivno vključi v NOB. Ko so začeli na Cinku graditi Tiskarno 15, se je javil za tiskarja. Tiskarno so začeli graditi v globoki dolini s studencem. Sestavljalo jo je več stavb: stavba za tiskarje, strojnica s stroji in prostor za korekture ter knjigoveznica. V posebni stavbi z veliko oken je bila črkostavnica. Električna centrala je bila v manjši stavbi, v kateri je kotel z ogljem proizvajal plin, ki je gnil dizelski motor, ta pa električni generator. Ob neki priložnosti je Henrik ob stari centrali, ki je bila uničena v roški ofenzivi, našel sod motornega olja. Nekako do februarja 1945 je to olje zadostovalo tiskarni. Tiskarna 15 je imela tudi svojo kuhinjo in jedilnico.

Proti koncu vojne se je Henrik moral s celotno tiskarno umakniti v Tribuče, kjer so skrili stroje. Od tu je del tiskarjev odšel v Zadar, kjer so tiskali plakate. Med njimi je bil tudi Henrik. Ko so se vračali, so bili napadeni na mostu čez Kolpo. Padel je v vodo, in čeprav ni znal plavati, je nekako pričofotal do brega. Skril se je v bližnji grm, in ko je bilo varno, je nekako prišel do kamiona. Tu so tovariši ugotovili, da je ranjen, in ga z drugimi ranjenci odpeljali na Brod Moravice. Ves čas je bil v

omedlevici. Operirali so ga in poslali v premično bolnico na Hrvaškem. Po tednu dni si je že opomogel in čeprav še ne čisto zdrav, se je javil med borce VII. korpusa. Po odhodu iz bolnice je prek Broda na Kolpi, skozi vas Faro, Kočevje, Ribnico in Velike Lašče prišel do zaščitnega bataljona VII. korpusa. Dočakal je osvoboditev in kot borec zaščitnega bataljona VII. korpusa vkorakal v Ljubljano. Po treh tednih je bil zaščitni bataljon razpuščen in med drugim so tudi Henrika nagovarjali, naj se odloči za nadaljnje šolanje na vojaški akademiji v Beogradu. Odločil se je, da gre raje domov. Doma sta ga čakala kmečko delo in prevažanje lesa iz Roga na rampo v Črmošnjice.

Henrik je sodeloval tudi v mladinskih delovnih brigadah v Borovnici, bil je komandir novomeške čete, ki je gradila progo Šamac–Sarajevo, nato v brigadi Brčko–Banoviči in v fizikalni brigadi Zenica. Bil je eden izmed članov te brigade, ki so nastopili na zveznem zletu Jugoslavije v Beogradu. Bil je v brigadi, ki je gradila tovarno Ivo Lola Ribar v Železnikih pri Beogradu. Delal je v internacionalni brigadi Jugoslavije, ki naj bi gradila železniško progo v Albaniji, a se je po enem mesecu dela v Albaniji pojavil Informburo. Z velikimi težavami na meji se je Henrik le vrnil domov.

Na vojaški akademiji v Karlovcu je obiskoval inženirska predavanja, nato pa bil dodeljen mladinski brigadi, ki je gradila TITAN v Kamniku. Pomagal je tudi pri gradnji ceste Celje–Šempeter.

Za svoje delo je prejel veliko odlikovanj. Po zaključnih izpitih v Karlovcu se je 1949. leta zaposlil kot podporočnik. Delal je na okrajnem komiteju v Novem mestu. Postal je uslužbenec Oblastnega komiteja za Ljubljansko oblast. Ko je bil komite razpuščen, se je zaposlil na Gozdni upravi Podturn, nato pa je bil premeščen na odsek za okrajne ceste v Novem mestu. Bil je tudi strojnik gradbenih strojev v Gotenici in Škrilju. Ko se je leta 1974 upokojil, je še pet let delal honorarno, skrbel je za dva objekta, namenjena evakuaciji radijskega sprejemnika in televizije. Že v pokoju je hodil poleti v Nemčijo, kjer je opravljal zidarska dela.

Ob njegovih visokih jubilejih smo ga redno obiskovali in poslušali zgodbe iz njegovega življenja. Veliko spominov na vojna leta se je ob teh srečanjih prebudilo. Med enim od številnih srečanj je dejal: »Ponosen sem, da sem bil partizan. Ni mi žal za lepe in hude ure in če bi bilo treba, bi se za isto pot še enkrat odločil.«

Henrik je v naših srcih zapustil svetlo sled sodelovanja, prijateljstva, gostoljubja, prostovoljstva in borca za vrednote NOB. Bil je preprost človek, zvest narodu ... Zapustil nam je bogate spomine, v katerih bo živel z nami in v nas.

Spomine na srečanja s Henrikom Dralko sem zapisala Helena Miša Kulovec, nekaj podatkov pa je tudi iz knjige Marije Makarovič ČRMOŠNJIŠKO POLJANSKA DOLINA IN NJENI LJUDJE.

*Helena Miša Kulovec,
OO ZB NOB Dolenjske Toplice*

V spomin Vidi Retelj

V novembru 2025 smo se na novomeškem pokopališču Ločna poslovili v 98. letu od članice KO ZB NOB Mestne njive-Ločna-Mačkovec Vide Retelj. Kot dekle je živela v Beli krajini in se tam kot aktivistka vključevala v aktivnosti pri zbiranju živil in zdravil za partizanske enote, ki so branile dohode okupatorja, domobrancev in ustašev v Belo krajino kot tudi iz smeri Novega mesta preko Gorjancev.

Člani organizacije smo ji poklonili z rdečim nageljčkom na dan pogreba in se spomnili njenega dela v času NOB in povojne izgradnje domovine, pomoči sosedom pri izgradnji domov in dela pri urejanju grobov ubitih partizanov v bližini. Svojci umrle so s pripovedjo ob grobu poudarili njeno skrb za družino in lepe odnose s sosedi in nam približali vso lepoto njene osebnosti.

»Naj počiva v miru,« so bile besede našega govornika pred mrliško vežico.

*Jože Pečnik,
KO ZB NOB Mestne njive-Ločna-Mačkovec*

V spomin Anici Žnidar

V januarju 2026 smo se za vedno poslovili v 101. letu on naše dolgoletne članice Anice Žnidar, Čefidlove Anice, ki je mladost preživela kot dekle v Drenikovi gostilni v Bršljinu. Zanimiva so bila njena pripovedovanja na zborih o takratnem vojnem času, saj je bil Bršljin poln vojakov italijanskega okupatorja, belogardistov in domobrancev ter Hitlerjeve soldateske.

Veliko je znala povedati o času 42 dni trajajoče svobode v času po kapitulaciji Italije, odvažanju skladiščenega vojnega materiala proti Rogu,

pomoči partizanski vojski s hrano, obleko in zdravili. Pretreseno je pripovedovala o poboju Vovkove družine v bližnji gostilni.

Spominjali se je bomo kot klene, pokončne ženske, skrbne mame in babice. Sosedje v ulici jo bomo pogrešali, saj smo radi z njo poklepetali ob ograji njenega velikega vrta, na katerem je pridelovala svojo zelenjavo. V mrzlem popoldnevu smo z žalostjo polagali rdeče nageljne na njen grob na novomeškem pokopališču Ločna.

Jože Pečnik,

KO ZB NOB Mestne njive-Ločna-Mačkovec

V spomin članom KO ZB za vrednote NOB Uršna sela

Marija BEG

(1935–2025)

Septembra 2025 smo se poslovili od tovarišice, domoljubke in dolgoletne članice borčevske organizacije Marije Beg.

Marija KULOVEC

(1934–2026)

Januarja 2026 smo se poslovili od tovarišice, domoljubke in dolgoletne članice borčevske organizacije Marije Kulovec.

Matija BLATNIK

(1927–2026)

Januarja 2026 smo se poslovili od tovariša, udeleženca NOB in dolgoletnega člana borčevske organizacije Matije Blatnika.

Za sodelovanje in predanost ZB se pokojnim članom iskreno zahvaljujemo.

Slava mu!

*Krajevna organizacija
ZB za vrednote NOB Uršna sela*

Naj se že enkrat konča

»Izvirni greh« našega osvobodilnega upora je ugnezdenje spopada med dvema sistemoma moči. Pri nas je prvi sledil vseljudskemu zanosu in volji po svobodi, drugi pa se je raje odločil za kolaboracijo. Oba pa sta se tako in tako imela za zgodovinska sovražnika, pravi dr. Marjan Toš.

Vse kaže, da je bilo tudi pri nas tako. Ko prebiram zapise spominov starejših občanov, ali brskam po knjigi o Dragotinu Gregorcu, dobim potrditev, da je bilo res tako. Naj navedem primer o razdvojenosti domačinov že pred vojno: »Leta 1938 je bilo v Dolenjskih Toplicah večje zborovanje, na katerem je kot govornik nastopil Pucelj. Da bi to zborovanje razbili, je cerkev organizirala prihod mladih klerikalcev, ki so se z dvema tovornjakoma pripeljali iz Novega mesta. V splošnem vzklikanju proti govorniku in napredku so začeli razbijači zborovanja celo fizično obračunavati s prisotnimi in vanje metati jajca.«

Ta razdvojenost pa se vleče še v današnji čas kot posledica hotenj in nikoli odpuščenega greha sodelavcev okupatorja, ki bi radi namesto opravičila za vsa zla dejanja zgodovino preprosto spremenili z vsemi možnimi sredstvi.

In zakaj to pišem? Sprašujem se, ali se bo ta razdvojenost nadaljevala.

Bila sem razočarana nad »kapljico strupa«, ponujeno najstnikom in mlajšim udeležencem oratorija. Tem mladostnikom je bil predvajan dokumentarec o mučencu Grozdetu, ki so ga umorili partizani. Kaj so se ti udeleženci oratorija mislili o partizanih? Zakaj jim poleg tega dokumentarca ne bi predvajali še film NA SVOJI ZEMLJI, ali NE JOČI PETER, ali DOLINA MIRU ... ? Tako bi otroci spoznali obe strani in si ustvarili svoje mnenje.

Všeč mi je bil županov govor na slavnostni seji, ki kliče po dobrih medčloveških odnosih, zato se vsi potrudimo, da takih »kapljic strupa« ne bo ne na levi ne na desni, najmanj pa naj jih bo v naši topliški dolini.

Doza resnice

Gospod Igor Luzar na moj članek »o kapljici strupa« odgovarja, da je mladim s predvajanjem dokumentarca o Blaženem Alojzu Grozdetu bila ponujena »doza resnice«. In kakšna je ta »doza resnice«?

Časopis MLADINA v svojem članku 1. 4. 2010 piše: »... Grozdeta so odpeljali v gostilno pod gradom v štab Tomšičeve brigade. Tam so ga zaslišali. Nič ni bilo kritičnega. Pozornejši so postali, ko so pri njem našli cerkveno knjigo zavito v časopisni papir, kjer je bil objavljen članek o Tomšičevi brigadi. V knjigi je bila italijanska prepustnica na kateri je pisalo, da ima Grozde 24 urni neomejen dostop po Ljubljanski pokrajini. Okupator je namreč v tistem času prepovedal obiske od vasi do vasi in strogo nadzoroval vsako gibanje. V knjigi je bilo tudi nenaslovljeno pismo namenjeno župniku na Mirni. V pismu je njegov pošiljatelj zahteval, da mu mirenski župnik Jakob Širaj, ki je organiziral Belogardo v Mirenski dolini, poskrbi seznam partizanov in aktivistov. Kdo mu je dal pismo, Grozde ni hotel povedati. Kot je pripovedoval Lado Kocjan, univerzitetni profesor in borec Gubčeve brigade, ki je okoli leta 1995 raziskal Grozdetovo zgodbo, je bil za sodišče na podlagi teh dokazov Grozde belogardistični kurir in zato obsojen na smrt. Umrl je zaradi strela iz pištole.

Alojz Grozde je bil član Katoliške akcije, voditelj Marijine kongregacije in veren mladenič. Ker so govorice o tem, kako so ga partizani kruto mučili, v 90-ih prejšnjega stoletja ponovno oživele in da bi strokovno dokazali domnevno zverinsko početje partizanov, je nadškof dr. France Rode leta 1999 zahteval izkop Grozdetovega trupla in sodno medicinsko obdukcijo in poročilo o njej. Ta je pokazala, da na levi strani lobanje večina kosti manjka, kar je bila posledica krogle iz pištole. Na ostalih delih pregledanega skeleta sodni izvedenci niso ugotovili nikakršnih vidnih poškodb. Torej, mučen ni bil, bil pa je ustreljen.

Kongregacija za zadeve svetnikov v Rimu je ugotovila, da je iz dokazov razvidno, da je umrl zaradi sovražstva do katoliške vere in zato primeren za status mučeništva.«

Lado Kocjan na podlagi svoje raziskave trdi, da Grozde gotovo ni bil obsojen in usmrčen zaradi vere, saj so bili v Tomšičevi brigadi tudi njegovi sošolci katoliki. Iz zgodovine tudi vemo, da je bila večina borcev vernih, v partizanih pa je bilo med vojno tudi veliko župnikov, ki so za soborce darovali svete maše.

Upam, da se tokrat nisem dotaknila le ene resnice. Zaključila bom z mislimi Tatjane Malalan, povedanimi na letošnjem srečanju v Dobrniču.

»Junake pretvarjajo v tirane in tirani postajajo žrtve. To je nova zgodovina. A zgodovina ni zgolj pripoved preteklosti, je ključ do razumevanja sedanjosti in prihodnosti. Tisti, ki zgodovino skušajo spremeniti, nimajo spoštovanja ne do preteklosti in ne do prihodnosti. Naša dolžnost je braniti resnico in ohranjati spomin. S pomočjo znanja in razuma moramo nasprotovati neresnicam, ter zaščititi našo zgodovino. Le tako lahko gradimo prihodnost, ki temelji na pravičnosti, kjer bo spomin varno shranjen in resnica ne bo nikoli zasenčena.«

Pred volitvami

Smo v volilnem letu in le še slab mesec nas loči od volitev. Volilna kampanja poteka že lep čas. »Ne glede na vse pa je država razmeroma učinkovita«, pravi Stefano Lusa in strinjam se z njim. »Družbene razlike so bistveno manjše kot drugje in varnost je visoka. Priznati je treba: Slovenija je še vedno zgodba o uspehu. Naša težava je, da živimo v raju, prepričani pa smo, da živimo v peklu. Raj bi bilo

vredno ohraniti.«

Raj si predstavljam kot prostor, kjer ljudje živimo v miru, da nam je zagotovljena varnost, zdravo okolje, socialna varnost, pa tudi finančnih sredstev naj bi imeli dovolj za dostojno življenje. Ob tem bombardiranju volilne kampanje verjamem, da so nekateri zmedeni in njihova trditev **»ne bom šel na volitve«**, me rahlo moti. Zato vsem, ne samo njim, postavljam vprašanje: **V KAKŠNI DRŽAVI BI RADI ŽIVELI?**

Bi živeli v državi, ki ne spoštuje mednarodnega prava, ljudske pobude, so na nepravilni strani zgodovine in naklonjeni fašističnim promocijam?

Bi živeli v državi, ki podpira kapital, stavke zdravniških organizacij, ki bi rade višje plače in so na strani »dvoživk?«

Bi radi, da so na vladi ljudje, ki podpirajo Trumpa, njegov napad na Venezuelo, pohlep po Grenlandiji, podpirajo Izrael in njegov genocid v Gazi?

Ne, take države, pod vlado take ali podobne stranke, si ne želimo, so pa med nami tudi ljudje, ki to podpirajo.

Popolnoma se strinjam z Bogdanom Biščakom, ki pravi: »Če bo vlado sestavljal šef sekte, bo to ponovno strahovlada, zato je žlobudranje Mahničarja treba jemati resno. Njegov poziv k oboroževanju in napoved ustanovitve urada za deportacijo kažeta na Trumpovo senco, lahko pa se zgodi tudi **Minneapolis** in pade pod kroglami tudi kak slovenski protestnik.«

ZATO POJDIMO NA VOLITVE IN IZBERIMO LJUDI, KI BODO POSKRBELE ZA NAŠE MIRNO, DOSTOJNO, ZDRAVO ŽIVLJENJE IN KI NE BODO POZABILI LJUDI NA OBROBJU PREŽIVETJA.

Razmislite in se odločite!

Helena Miša Kulovec

VABILO K BRANJU

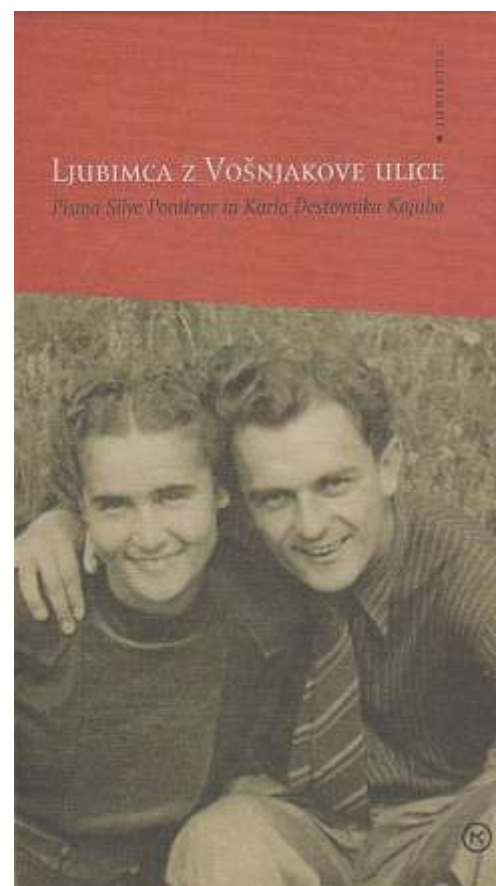
Franci Horvat: Po poteh XIV. divizije

Planinsko-zgodovinski vodnik Po poteh XIV. divizije opisuje poti, ki so jih prehodili partizani med drugo svetovno vojno. Ponuja tako pohodniške podatke kot zgodovinska dejstva in resnične zgodbe, obogatene s fotografijami in zemljevidi. Vodnik je zastavljen uporabno. 28 etap je opremljenih s kratkimi in jedrnatimi pohodniškimi dejstvi o poti z vsemi klasičnimi izletniškimi podatki: izhodišče, dolžina, zahtevnost posameznega pristopa, mejnik etape ... Po drugi strani nas seznanja z zgodovinskim kontekstom ter ostalimi poudarjenimi videnji kulturne krajine, to je naravne in kulturne dediščine ob poti. Cilj vodnika je namreč na vezni poti med hojo skozi kulturno krajino spoznati zgodovinska dejstva iz druge svetovne vojne, natančneje pohod XIV. divizije na Štajersko. Vodnik nam bo pričaral lepote slovenskega hribovitega sveta in življenja v Ljubimca z Vošnjakove ulicenjem ter pomagal pri načrtovanju tur in izletov.

Ljubimca z Vošnjakove ulice

Ljubezenska zgodba med pesnikom Karlom Destovnikom - Kajuhom in zboristko v operi Silvo Ponikvar se je v okupirani Ljubljani začela leta 1942 na novoletni zabavi. Karel Destovnik, ki je po prihodu v Ljubljano postal pomemben član Osvobodilne fronte, je postal kmalu tarča okupatorjevega preganjanja. Zavetje je našel pri družini Ponikvar na Vošnjakovi ulici, kjer je s Silvo navezal globoko vez. Njune načrte o skupni prihodnosti so prekrizali Silvina aretacija, zapor ter kasnejši odhod Kajuha k partizanom, kjer se je leta 1944 pridružil pohodu XIV. divizije na Štajersko in v bližini domačega Šoštanja padel pod streli nemške patrulje. V spomin so ostala ganljiva pisma, ki sta si jih izmenjevala med Silvinim bivanjem v zaporu, ter pesmi, posvečene Silvici, ki jih poznamo pod naslovom Ljubezenske. Pisma je izbral, uredil in skrbno komentiral Mihael Glavan.

LANSKO LETO SMO PRAZNOVALI 80 LET SVOBODE IN MIRU ...

SANJE UDELEŽENCEV NOB O SVOBODI

KAREL DESTOVNIK KAJUH:

DOL Z VOJNO, NASILJEM IN KRIVICO
ZA MIR BOM GOVORIL, LJUBEZEN IN SVOBODO!

IVAN MINATTI:

KO BO SVOBODA, ŠEL BOM K SVOJI MAMI, POTIHO NAVSEZGODAJ BOM ODPRL DURI
IN ŠEL PO PRSTIH K NJEJ KOT VČASIH MIMO STRAŽ, DA SE NE ZDRAMIL.
OBJEL JO BOM IN KO BO ZAJOKALA V DLAN, JO BOM V SOLZAH POLJUBIL: ZDAJ SEM SAMO ŠE TVOJ, SAMO
TVOJ PARTIZAN ...
DA, KO BO SVOBODA!

TONE SELIŠKAR:

HARMONIKA POJE, SRCE, SE ODPIRA IN PUNTARSKA PESEM PO VASI ZVENI,
SVOBODE PIŠČALKA JIM VRISKA IN SVIRA IN SPEV ZMAGOSLAVJA V GOZDOVE DONI.
HARMONIKA POJE, VSA VAS SI PREPEVA
IN LJUDSTVO SE DVIGA IZ TEME V POMLAD,
SKOZ HOSTE OD BAJTE DO BAJTE ODMEVA VRISK PESMI SLOVENSKIH BRIGAD ...

IN SPOMINI NA PRIHOD SVOBODNIH DNI PRED 80 LETI

SPOMINI JOSIPA EDGARJA LAVOVA, PLETERSKEGA PRIORJA V ČASU NOB:

/.../ ko sem se vračal iz zapora v Italiji skozi Ljubljano, je bilo vse v zastavah, cvetju in slavlolikih z različnimi
napisi. Kar verjeti nisem mogel, da smo spet doma, da ni več okupatorja in da smo na svojem. Dolgoletne
sanje so postale resnica. Vse hudo, kar smo prestali, ni bilo zaman in zdaj se pričinja novo, narodno,
svobodno življenje!

PO SPOMINIH 10-LETNE ANE MARIJE CETIN LAPAJNE:

MATI ODPRE OKNO ... PARTIZANI ... OČI JI ZAŽARIJO, POLJUBI KIPEC DEVICE, VZAME ŠOP MAJNIC IN
CVETOČE VEJICE MEČE SKOZI OKNO BORCEM ... SVOBODA ... JUTRO, 9. MAJ 1945 ... ZVOKI HARMONIKE
...

MAJDA PETERLIN VIDA BREST:

SVOBODA ...
NA CESTAH, ULICAH, VASEH ZASTAVE, MLAJI, SLAVOLOKI
IN MED LJUDMI JE KAKOR MED OTROKI,
KO STRIC DAROV PRINESE IZ DALJAVE.
SMEH, SONCE, SREČA
IN VSA ŠIROKA ZEMLJA JE BLESTEČA
KOT BI IZ SOLZ SE STVORILI KRISTALI
SVOBODA ...

*Izbor pripravila
Terezija Potočar Korošec*

OBVESTILA

Razpored uradnih ur prejmejo predsedniki OO in KO ZB Združenja in člani IO vsak mesec posebej na e-pošto. Obvestilo je tudi izobešeno na vhodnih vratih vstopa v prostore, kjer imamo pisarno. V primeru sprememb bodo predsedniki krajevnih in občinskih organizacij pravočasno obveščeni.

Administrativne zadeve sprotno medsebojno urejamo dnevno po telefonu **041 413 211** ali po e-pošti **zdruzenje.zb.nm@gmail.com**.

Vsak izdatek vaše organizacije naj potrdi predsednik in hkrati na e-naslov Združenja sporoči tudi namen porabe sredstev. S tem zagotovimo sprotost vodenja stroškov.

Ob prejemu prošnje za včlanitev v našo organizacijo, ki prispe v tajništvo Združenja, nemudoma obvestimo predsednika OO oz. KO. Prosim, da čim prej vzpostavite stik z zainteresirano osebo in opravite postopek včlanitve.

Člani, stari od 15 do 29 let, vključeni v mladinsko organizacijo Mladi za vrednote NOB, so hkrati tudi člani Združenja, operativno pa spadajo v izbrano krajevno oz. občinsko organizacijo.

Prosim, da spremembe o stanju članstva v vaši organizaciji (smrt, izstop, prestop ipd.), o naročilu oz. odpovedi časopisa Svobodna beseda pošljete po elektronski pošti, ali sporočite v drugi obliki, da bomo lahko podatke sproti vnesli v informacijski sistem.

Vabljeni v našo knjižnico!

HVALA ZA SODELOVANJE V SKUPNO DOBRO NAŠEGA ZDRUŽENJA!

*Terezija Potočar Korošec,
tajnica ZB za vrednote NOB Novo mesto*

Napovednik dejavnosti ZB za vrednote NOB Novo mesto (januar 2026–december 2026)

JANUAR

4. 1. – spominska slovesnost v spomin na padle borce in žrtve 5. bat. VDV, kraj izvedbe Hinje
22. 1. spominska slovesnost v spomin na Katjo Rupeno, OŠ Center Novo mesto

FEBRUAR

zbori članstva

21. 2. – prireditev Lirika upora, atrij KMJ NM

MAREC

zbori članstva, skupščina združenja

7. 3. – prižig sveč, položitev cvetja v spomin skojevkam, kraj izvedbe: spominska plošča, posvečena skojevkam v Žužemberku

14. 3. – spominska slovesnost, komemoracija, pohod – v spomin na 113. padlih partizank in partizanov IV. bataljon Cankarjeve brigade, Javorovica nad Šentjernejem

APRIL

18. 4. – spominska slovesnost v spomin na Alojza Dragana in soborce, kraj izvedbe Dolž

26. 4. – proslava v počastitev državnega praznika

27. 4., kraj izvedbe KC Dolenjske Toplice

27. 4. – pohod in sp. prireditev ob državnem prazniku 27. 4. – NM v žici

MAJ

9. 5. – spominska slovesnost pri spomeniku NOB Cvibelj nad Žužemberkom v počastitev dneva zmage

ob dnevu zmage pri spomenikih NOB obeležitev s polaganjem cvetjem, srečanje s člani organizacije, skrb za starejše, obiski starejših

JUNIJ

začetek junija – pohod in prireditev v spomin na požig Brusnic, kraj izvedbe Brusnice

pohod in prireditev na Mali Vinji vrh v spomin na ustanovitev odbora OF, partizanske bolnišnice, prireditev pri spomeniku NOB Bela cerkev

pohod in prireditev v spomin na požig naselja Mačkovec pri Novem mestu v okviru praznika KS

JULIJ

4. 7. – pohod in prireditev po poteh v žici in bunkerjih okupiranega naselja Gabrje med 1941–1945 oz. pohod Drganc 2025

11. 7. – prireditev in ogled Baze 20 – vloga Kočevskega roga med NOB – zgodovinska ura in partizanski miting

12. 7. – prireditev ob dnevu šoferjev in avtomehaničarjev v spomin na padle borce teh enot med NOB v Žužemberku

25. 7. – krajša kulturna prireditev, delegacija položi cvetje in sveče pred hišo, kjer je obeležje Dušanu Jerebu in na mestu ustanovitve XV. udarne brigade v Velikem Lipovcu, nato odhod na prireditev v spomin treh poveljnikov XV. divizije, Podšumberk

AVGUST

ZAČETEK AVGUSTA – delegacija se udeleži spominske prireditve v spomin na Mirana Jarca, našega rojaka, Stari Log, Polom

16. 8. – pohod in prireditev ob občinskem prazniku v spomin na pobjo talcev v Vavti vasi leta 1942 v času roške ofenzive

29. 8. – pohod in prireditev v spomin na ustanovitev Levstikove brigade, Dolenjske Toplice

SEPTEMBER

ZAČETEK SEPTEMBRA prireditev v počastitev ustanovitve Gubčeve brigade na Trebelnem

26. 9. – polaganje cvetja in krajša spominska slovesnost pri Beceletovi jami v spomin na narodnega heroja Vinka Paderšiča - Batrejo in aktiviste OF, Zagrad pri Otočcu

KONEC SEPTEMBRA prireditev na Ulici talcev št. 5 v Novem mestu v spomin na zaprte in izdane prebivalce, ki so pomagali narodnoosvobodilnemu gibanju

OKTOBER

PRVA POLOVICA OKTOBRA pohod in prireditev v spomin na taborišče iz obdobja NOB v Šenjoštu pri Stopičah

23. 10. – prireditev v spomin na obešene partizane na Prisojni poti v Novem mestu

24. 10. – komemoracija pri spomeniku in grobnici NOB Cvibelj nad Žužemberkom

29. 10. – nočni pohod in prireditev v spomin na ustanovitev Novomeške čete na Frati – spominski dan MO NM

31.10. – pohod in prireditev v spomin Prvi belokranjski četi v Gornjih Lazah, delegacija ZB NM polaga cvetje

komemoracija pri spomeniku in kostnici belokranjskim žrtvam na Gričku Črnomelj,

- organizacija komemoracij ob dnevu spomina na mrtve skladno z lokalno skupnostjo

NOVEMBER

7. 11. – pohod in prireditev v spomin na prvi organizirani napad partizanskih enot v letu 1941 na nemško postojanko na Dolenjskem, Bučka

- organizacija komemoracij ob dnevu spomina na mrtve skladno z lokalno skupnostjo

- komemoracija pri spomeniku komandanta slovenske vojske med NOB Franca Rozmana Staneta Lokve pri Črnomlju, delegacija polaga cvetje v imenu ZB NM

DECEMBER

30. 12. – prireditev v spomin na obešena partizana na Glavnem trgu v Novem mestu

Celoletna dejavnost – skrb za spominska obeležja NOB in pomnike, obiski pri starejših in bolnih članih.

Partizanski humor

NETO IN BRUTO

Partizan Lojz iz komande mesta Kočevje je bil zelo dolg in suh, snedel je pa toliko robe, da je bilo strah in groza. Pa ga nekega dne vpraša kurir Vardar:

»Ti, Lojz, koliko pa pravzaprav tehtaš?«

»Lačen tehtam 65 kil, kadar sem sit, pa 74 kil.«

DOKAZ

Četa vso noč blodi po nepoznanem terenu, zavitem v temo, ki je črna kakor v začepljenem sodu. Ko so se fantje na svoje veliko začudenje ob zori znašli na istem mestu, je mitraljezec Janez vzkliknil:

»Zdaj pa res verjamem, da je zemlja okrogla!«

(Vir: Hudi časi – vedro čelo)

